

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління

Кафедра національної економіки та публічного управління

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Публічне управління
та адміністрування
28 «Публічне управління
та адміністрування»
281 «Публічне управління
та адміністрування»

Форма навчання: **очна (денна)**

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Антикорупційна політика в системі публічного управління»

здобувача Булашева Артема Олександровича _____

Науковий керівник: Ємельяненко Лариса Михайлівна _____

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: *д.держ.упр., проф. Карпенко О.В.* _____

Київ 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет економіки та управління
Кафедра національної економіки та публічного управління**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ**

Публічне управління та адміністрування
28 Публічне управління та адміністрування
281 Публічне управління та
адміністрування

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

Н.П. Федірко

(підпис)

(ініціали, прізвище)

20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

О.В. Карпенко

(підпис)

(ініціали, прізвище)

20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти

Булашеву Артему Олександровичу

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: «Антикорупційна політика в системі публічного управління»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «24» лютого 2023 р. № 373-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах:

Національного агентства з питань запобігання корупції, Національного антикорупційного бюро України, Державної служби статистики України

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1 (назва розділу)	Теоретико-правові засади формування антикорупційної політики
Розділ 2 (назва розділу)	Аналіз вітчизняної практики реалізації антикорупційної політики в Україні
Розділ 3 (назва розділу)	Проблеми реалізації та перспективи удосконалення антикорупційної політики в системі публічного управління України
Об'єкт дослідження:	державна антикорупційна політика
Предмет дослідження:	антикорупційна політика в системі публічного управління
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	обґрунтування основних засад формування та реалізації державної антикорупційної політики

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	дослідити генезу корупції, природу корупційних діянь/проявів та встановити специфіку корупційних відносин в сфері публічного управління; проаналізувати нормативно-правову базу та визначити сутність антикорупційної політики
У розділі 2	проаналізувати діяльність суб'єктів антикорупційної політики в Україні; оцінити результативність реформування антикорупційної діяльності в Україні
У розділі 3	обґрунтувати виклики на посилення антикорупційної діяльності в Україні та проблеми реалізації державної антикорупційної політики в системі публічного управління; дослідити позитивний досвід європейської практики антикорупційної політики та визначити перспективи її адаптації в Україні

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

Л.М. Ємельяненко

(ініціали, прізвище)

«27» лютого 2023р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

А.О. Булашев

(ініціали, прізвище)

«27» лютого 2023р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота має логічну структуру та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 66 найменувань, 1 додатку. Робота містить 75 сторінок, 20 таблиць, 10 рисунків.

«Антикорупційна політика в системі публічного управління»

Об'єктом дослідження є державна антикорупційна політика.

Предметом дослідження є антикорупційна політика в системі публічного управління.

Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є обґрунтування основних засад формування та реалізації антикорупційної політики в системі публічного управління.

Для досягнення мети визначено та вирішено наступні **завдання**:

- дослідити генезу корупції, природу корупційних діянь/проявів та встановити специфіку корупційних відносин в сфері публічного управління;
- проаналізувати нормативно-правову базу та визначити сутність антикорупційної політики;
- проаналізувати вітчизняну практику реалізації антикорупційної політики в Україні;
- обґрунтувати виклики на посилення антикорупційної діяльності в Україні та проблеми реалізації державної антикорупційної політики в системі публічного управління;
- дослідити позитивний досвід європейської практики антикорупційної політики та визначити перспективи її адаптації в Україні.

Практичне значення отриманих результатів бакалаврської роботи визначається шансом застосування у повсякденній практиці певних ланок влади та інститутів громадянськості, що беруть участь в превенції та реалізації антикорупційної діяльності.

Проаналізовано вітчизняну практику реалізації антикорупційної політики та результативність реформ у сфері антикорупційної діяльності, досліджено досвід антикорупційної діяльності європейських країн, визначено проблеми та обґрунтовано пріоритети удосконалення державної антикорупційної політики.

Описані пропозиції можуть бути використані в практичній діяльності органів влади при розробці антикорупційної політики та її реалізації в системі публічного управління.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2023.

Рік захисту роботи 2023.

Ключові слова: корупція, антикорупційна політика, спеціалізовані антикорупційні органи державної влади, громадянське суспільство.

ВІДГУК
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету економіки та управління
освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування»
Булашева Артема Олександровича
на тему: *«Антикорупційна політика в системі публічного управління»*

Актуальність теми. У сучасних реаліях світового розвитку серед величезної кількості глобальних проблем, від вирішення яких залежить еволюція суспільства, одну з провідних займає проблема корупції. Це значною мірою стосується й України, де корупція “просочилася” в усі сфери суспільних відносин та стала однією з фундаментальних причин кризи української державності. Актуальність дослідження феномену корупції в системі публічного управління зумовлюється поширенням форм її проявів на сучасному етапі дестабілізації розвитку як економічної, так і політичної системи України в умовах військового конфлікту, його впливом на всі сфери життєдіяльності суспільства. Об’єктивна необхідність дослідження феномену корупції зумовлюється також потребою практичного застосування в Україні європейських стандартів антикорупційної політики. У кваліфікаційній бакалаврській роботі обґрунтовано актуальність, чітко визначені об’єкт, предмет, мету та завдання, що обумовило логіку дослідження.

Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи. У роботі автором у контексті цивілізаційно-історичний контенту підтверджено соціально-правову природу походження феномену корупції, систематизувати наукові та концептуальні підходи до трактування її сутності, специфіку прояву корупційних діянь в системі публічного управління, ідентифікувати за причинно-наслідковим зв’язком загрози та руйнівного-агресивний потенціал для розвитку держави. В результаті проведення контент-аналізу вітчизняної нормативно-правової бази встановлено складові формування державної антикорупційної політики та функціонально-організаційні повноваження суб’єктів її реалізації.

Наявність самостійних розробок автора. Оригінальним слід вважати здійснення трендового аналізу суспільних трансформацій в системі публічного управління, що дозволило дослідити особливості та виявити проблеми функціонування антикорупційної інфраструктури в Україні. Обґрунтовано передумови перегляду та запропоновано поширення спектру критеріїв оцінки ефективності реалізації антикорупційної політики з урахування індикативної бази міжнародної статистики, зокрема офіційної звітної інформації Світового банку.

Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Автором роботи досягнуте поглиблене розуміння сутності феномену корупції та інструментарію її вимірювання за еволюційними особливостями в сфері публічного управління. Для поглиблення аналітико-оцінкової інформаційної бази діагностики проблем реалізації антикорупційної політики автором на основі компаративного аналізу здійснено оцінювання рейтингової позиції України серед країн Східної Європи в глобальному індексі сприйняття корупції (за даними Transparency International) та за 6-ма критеріями оцінки міжнародних експертів (за даними Світового банку), що дозволило визначити вітчизняний потенціал антикорупційної діяльності органів влади та сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо підвищення дієвості антикорупційних інструментів в системі публічного управління. Сформульовані рекомендації можуть стати підґрунтям подальших наукових досліджень з означеної проблематики та бути враховані органами влади в управлінській практиці.

Наявність недоліків. Робота має недолік, пов’язаний з частково декларативним характером представлених загальних висновків, що не дозволило повною мірою відобразити зміст авторських напрацювань. Присутні несуттєві зауваження до оформлення таблиць, рисунків та використаних джерел.

Загальна оцінка. Зміст кваліфікаційної бакалаврської роботи А.О. Булашева відповідає темі дослідження, індивідуальному завданню та поставленим вимогам. Автор роботи проявив інтерес до проблематики дослідження, сумлінно та своєчасно виконував всі поставлені завдання. За результатами аналізу рівня подібності за системою виявлення і запобігання плагіату бакалаврська робота Булашева А.О. має хороші показники, що засвідчує академічну доброчесність автора й високий рівень самостійності. Робота рекомендується до захисту перед Екзаменаційною комісією. Рекомендована оцінка - **92 бали**.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, доцент

Л.М. Ємельяненко

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	6
1.1 Феномен корупції в системі публічного управління	6
1.2 Сутність та нормативно-правова база антикорупційної політики	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАКТИКИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНИ	27
2.1 Трендовий аналіз суспільних трансформацій в системі публічного управління України	27
2.2 Оцінка результативності реформ у сфері антикорупційної діяльності	37
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ	50
3.1 Виклики на посилення антикорупційної діяльності та проблеми реалізації антикорупційної політики в Україні	50
3.2 Досвід європейської практики антикорупційної політики та перспективи його адаптації в Україні	56
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ВСТУП

Актуальність. Наша держава зараз перебуває у стадії підвищеної боєготовності всіх державних інституцій, місцевого населення та армії. Військове вторгнення Російської Федерації, пандемія COVID-19 - є екзистенційними загрозами для України. Для подолання зазначених загроз і відновлення країни, держава потребує якісного, результативного та відповідального публічного управління та сильної правоохоронної системи, здатної боротися не тільки із зовнішніми загрозами, а й із внутрішніми. З моменту Незалежності України, однією з головних внутрішніх загроз залишається корупція в усіх сферах діяльності держави. Корупція є соціальним і загальнодержавним злом, створюючи гострі соціально-економічні та політичні кризи. Запобігання корупції - є еталонною сферою реалізації державної політики, є важливим елементом державотворення. Досвід високорозвинених держав показує, що мінімальний рівень корупції створює сприятливий клімат для всіх галузей економіки, що, своєю чергою, прискорює рушій процесу, внаслідок чого країни процвітають.

В Україні основу антикорупційної політики заклали в першому десятилітті нашої держави. Після подій 2014 року цю сферу політики було кардинально реформовано, спираючись на практику європейських держав. Створено спеціалізовані органи антикорупційної спрямованості, ухвалено низку важливих законопроектів (зокрема, "Про державну службу"). Ці реформи містять у собі комплексні, стратегічні та важливі завдання й цілі, спрямовані на запобігання корупції, засудження населенням корупційних явищ, виховання нового покоління чесних і патріотичних державних службовців, поліпшення інвестиційного клімату та інші, не менш важливі речі.

Взаємодія між органами державної влади та громадськістю - являє собою ефективний механізм для боротьби з корупцією. Структуроване та ефективне управління державою, під контролем і в розмові з населенням, може в еволюційному порядку знизити рівень корупції в нашій державі, подолати всі

жахливі виклики, що випали на Україну в третьому десятиріччі, і привести нашу країну до економічної, військової та політичної стійкості, процвітання і багатства.

Аналіз сучасних досліджень та публікацій. Роботи багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених були присвячені дослідженню теоретичних, правових і практичних аспектів антикорупційної політики. Серед сучасних дослідників важливо відмітити праці таких вітчизняних науковців як: А. Боголєпова, В. Боженко, П. Гаман, А. Данильченко, Ю. Дем'янчук, С. Кравченко, О. Ковтун, Г. Лук'янова, А. Марченко, А. Мошнін, В. Новік, Н. Обушна, О. Пархоменко-Куцевіл, Н. Підбережник, О. Прохоренко, К. Ростовська, О. Соснін, А. Суббот, В. Тімашов, В. Трепак, Я. Швидкий та інші. Поряд з тим підсумовування здобутків новітньої науки свідчить про наявність ряду проблем, який не отримав належного вивчення та пояснення, зокрема, оновлення інструментів антикорупційної політики в системі публічного управління. Цей факт сповільнює гармонійну і раціональну діяльність суб'єктів реалізації антикорупційної політики в Україні.

Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є обґрунтування основних засад формування та реалізації антикорупційної політики в системі публічного управління.

Для досягнення мети визначено та вирішено наступні **завдання**:

- дослідити генезу корупції, природу корупційних діянь/проявів та встановити специфіку корупційних відносин в сфері публічного управління;
- проаналізувати нормативно-правову базу та визначити сутність антикорупційної політики;
- проаналізувати вітчизняну практику реалізації антикорупційної політики в Україні;
- обґрунтувати виклики на посилення антикорупційної діяльності в Україні та проблеми реалізації державної антикорупційної політики в системі публічного управління;
- дослідити позитивний досвід європейської практики антикорупційної політики та визначити перспективи її адаптації в Україні.

Об'єкт дослідження – державна антикорупційна політика.

Предмет дослідження – антикорупційна політика в системі публічного управління.

Методологічною основою роботи стали **методи**: діалектики, класифікації і систематизації – при дослідженні генези, з'ясуванні змісту поняття і специфіки феномену корупції в системі публічного управління; структурно-функціонального аналізу – при визначенні сутності та особливостей формування антикорупційної політики, її нормативно-правової бази; інформаційно-статистичного та порівняльного аналізу – при оцінюванні діяльності суб'єктів антикорупційної політики та результативності антикорупційних реформ в Україні; узагальнення, компаративного аналізу та синтезу – при визначенні викликів на посилення антикорупційної діяльності в системі публічного управління, при вивченні успішної європейської практики антикорупційної політики та обґрунтуванні перспектив її адаптації у нашій державі.

Теоретична, методична та практична значущість. Наукова новизна одержаних результатів полягає в з'ясуванні природи і специфіки феномену корупції та обґрунтуванні перспективних напрямів удосконалення антикорупційної політики в системі публічного управління. Практичне значення результатів бакалаврської роботи визначається шансом застосування у повсякденній практиці певних ланок влади та інститутів громадянськості, що беруть участь в превенції та реалізації антикорупційної діяльності.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти України, періодичні видання державних і міжнародних організацій та неурядових інститутів, ресурси монографій, журналів, збірки наукових статей та тез доповідей, інтернет-ресурси; а емпіричну базу – інформаційна база Національного агентства з питань запобігання корупції, Національного антикорупційного бюро України, Державної служби статистики України, Євростату, Світового банку та інше.

Кваліфікаційна бакалаврська робота має логічну структуру та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1 Феномен корупції в системі публічного управління

Причину виникнення такого поняття, як корупція в органах державної влади, можна описати таким повчальним виразом: «Поки у держслужбовця буде можливість розпоряджатися величезними ресурсами держави (державний бюджет, державна або муніципальна власність, пільги, державні замовлення тощо), то завжди буде присутній корисливий інтерес, викликаний психологічними причинами, амбіціями, частково оволодіти цими ресурсами».

Поки чиновник збирає податки, штрафує інших громадян законним методом (тим, що прописаний Законом) – це власність державної скарбниці. Коли чиновник, користуючись службовим становищем, незаконним шляхом отримує гроші - це власність людини, що обдирає.

Корупція як соціальне явище з'явилася одночасно з народженням первісних держав. Згадка про корупцію датована XXIV століттям до н.е., коли шумерський король міста-держави Уруїнімгіна вів сувору боротьбу з нею. Першим трактатом, що засуджує корупцію, був «Артха-шастра»¹ написаний чиновником виконавчої влади у Стародавній Індії, приблизно IV столітті до н.е. Корупція часто була однією з причин розвалу великих держав, таких як Римська імперія, коли за невеликі, щодо еліти імперії гроші, не будучи професійно придатною, людина могла зайняти управлінський пост у владі Риму. Навіть слово корупція має латинське походження і означає «псувати, пошкоджувати, ламати». З подальшим розвитком людства, відповідно до нього та розвитком форм держав,

¹ Каутілья. Артхашастра або Наука про політику: Пер. із санскриту В. І. Кальянов, 1993.

водночас прогресувала і корупція. У наш час, корупція є однією з глобальних та руйнівних проблем людства, з якою немає ясної та гарантійної боротьби. Глобалізація та світове господарство зміцнили позиції корупції, дозволяючи вийти їй на міжнародні ринки, пов'язуючи міжнародними узами несумлінних людей та чиновників.

ООН у своїй Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції², у 3-й главі, визначає поняття корупції вкрай розмито. Вона розкриває корупцію шляхом позначення переліку міжнародних та правових злочинів, таких як: підкуп іноземних посадових осіб у міжнародних організаціях, іноземних посадових осіб у громадських організаціях, національних посадових осіб з метою власної наживи. Розкрадання, незаконне присвоєння національного та міжнародного майна посадовцем, незаконне збагачення, використання службового становища у власних інтересах, підкуп та розкрадання майна у приватному секторі.

Опис корупції від міжнародної неурядової організації боротьби з корупцією Transparency International³, має більш чіткі контури «Отримання недобросовісної вигоди (грошей, пілг, майна, службового становища, кар'єрного зростання), користуючись своїм службовим становищем та державними повноваженнями».

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»⁴, корупція описується таким чином: «використання особою, зазначеною в частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою отримання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного

² Організація Об'єднаних Націй. Конвенція проти корупції. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/corruption.shtml (Дата звернення: 03.04.2023).

³ Transparency International. «Що таке корупція?». URL: <https://ti-ukraine.org/news/shho-take-koruptsiya/> (Дата звернення: 03.04.2023).

⁴ Про запобігання корупції: Закон України: за станом на 1 січня 2023 р. Офіц. вигляд. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.

використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей».

Підсумовуючи термінології міжнародних організацій та національного законодавства (табл.1.1), можна зробити висновки про корупційну складову, основними причинами та мотивами для скоєння злочинів є: службове становище; корисливість (збагачення, заволодіння майном); непотизм.

Таблиця 1.1 - Термінологія поняття «корупція»

Організація/Закон	Термін
Організація Об'єднаних Націй	Підкуп іноземних посадових осіб у міжнародних організаціях, іноземних посадових осіб у громадських організаціях, національних посадових осіб із метою власної наживи. Розкрадання, незаконне привласнення національного та міжнародного майна посадовою особою, незаконне збагачення, використання службового становища у власних інтересах, підкуп та розкрадання майна у приватному секторі
Закон України «Про запобігання корупції»	Використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей
Transparency International	Отримання недобросовісної вигоди (грошей, пільг, майна, службового становища, кар'єрного зростання), користуючись своїм службовим становищем та державними повноваженнями

Джерело: розроблено автором на основі:

URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/corruption.shtml

URL: <https://ti-ukraine.org/news/shho-take-koruptsiya>

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

За різних політичних систем виникали свої причини, лазівки та «сприятливі» умови для існування корупції. Науковці склали різні концепції, які інтерпретують поняття корупції при різних соціально-політичних сферах життя⁵. Основні концепції розглянуто у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 - Наукові моделі інтерпретації поняття «корупції»

Концепція	Скорочений зміст
Раціональний підхід (економіка злочинності)	Особистість зважає всі "за" та "проти". Якщо вихід за межі закону виправдовується, в його очах, бонусами, які він отримає шляхом скоєння злочину - він здійснить корупційний вчинок. Якщо не виправдовується – він залишиться в рамках закону.
Теорія рентоорієнтованої поведінки	Економічна рента - плата за ресурси понад максимальну величину альтернативних витрат при немонопольному використанні цих ресурсів. Рентоорієнтована поведінка - це сили, що втручають державу у вільний ринок розподілу ресурсів, з метою оприбуткування доходів у вигляді ренти. Ренторієнтована поведінка буває нелегальною – це і є корупція.
Класичний лібералізм	Корупція є провалом ринку, наслідком якого є провал державної економічної політики. Корупція є Ахілесовою п'ятою суспільства (негативні екстерналії)
Інституціональний підхід	Корупція - це навмисні дії економічних партнерів, в результаті яких вони отримують особисті вигоди
Концепція опортуністичної поведінки	Корупція є приватним випадком опортуністичної поведінки особистості
Модель «принципал-агент	Корупція є дотоли, доколи є порушення в передачі інформації (асиметрія інформації) та низьким рівнем контролю за діяльністю агента-чиновника

Джерело: розроблено автором на основі: Бабець І.Г., Палига Є.М. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. С. 8-27.

⁵ Бабець І.Г., Палига Є.М. Корупція: Теоретико-методологічні засади дослідження: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. С. 8-27.

На даний момент науковці розмежовують корупцію в чотирьох напрямках⁶, а саме (таблиця 1.3) корупційне явище потрібно класифікувати за певними критеріями⁷:

- вид діяльності корупціонера;
- різновид корупційних взаємин;
- тип корупційних відносин за рівнем поширення.

Таблиця 1.3 – Виміри корупційних зловживань

Вимір	Опис
Політико-економічний	Корупція - це привласнення державними службовцями власності країни, задля збагачення (економічний), або заради кар'єрного росту (політичний)
Соціальний	Корупція - це незаконне використання посадовою особою своїх повноважень заради своїх цілей (збагачення, соціальний статус)
Кримінально-правовий	Корупція - це суспільно небезпечне діяння, суб'єктом якого є посадові особи, які використовують свої повноваження заради власного збагачення (свого корисливого інтересу), та яке несе в собі руйнівні ознаки для держави
Кримінологічний	Значення корупції обмежують лише тими сторонами соціального і політекономічного її значень, які відображають її антисоціальні, суспільно небезпечні і кримінально-протиправні сутність та зміст

Джерело: розроблено автором на основі: Обушна Н.І. Феномен корупції в системі публічного управління: теоретичні аспекти наукового дискурсу: монографія. Київ: Національна академія державного управління при Президентові України, 2020. С. 3-5.

⁶ Обушна Н.І. Феномен корупції в системі публічного управління: теоретичні аспекти наукового дискурсу: монографія. Київ: Національна академія державного управління при Президентові України, 2020. С. 3-5.

⁷ Новік В.В. Типологія корупційних відносин: державно-управлінський погляд. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №19/2018. С. 99-101

Корупційні відносини призводять до наслідків, що позначаються на життєдіяльності не лише певного народу у межах національних держав, а й на міжнародній арені.

Неправомірні дії в органах державної влади можуть призвести до корупції у всіх гілках влади держави⁸. Для вигідного результату, потенційний порушник вдається до другого критерію (різновидів корупційних відносин). Їх можна охарактеризувати як:⁹

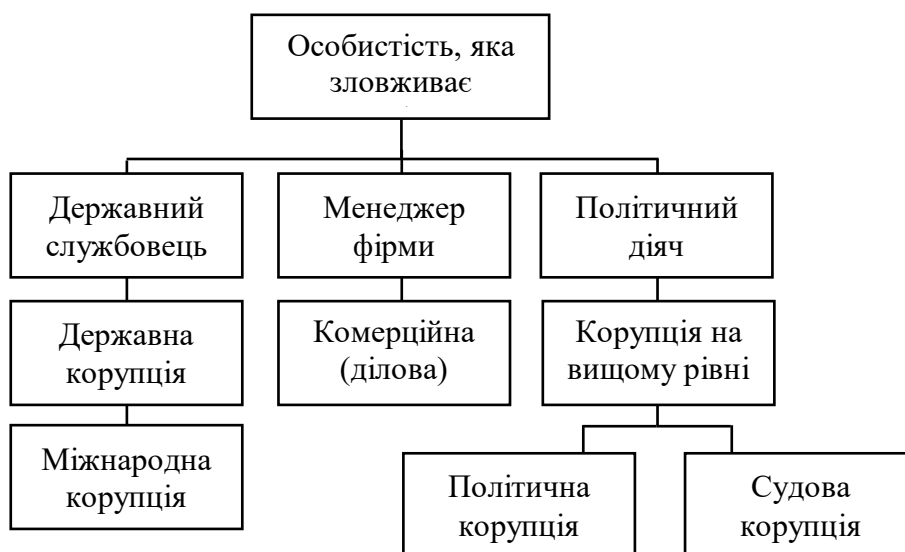

Рисунок 1.1 - Типологія корупційних відносин по виду діяльності

Джерело: розроблено автором на основі: Новік В.В. Типологія корупційних відносин: державно-управлінський погляд. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №19/2018. С. 99-101

- Хабарництво, підкуп, отримання незаконних доходів («відкати», вимагання);
- Незаконна приватизація державного майна;
- Незаконне присвоєння державних коштів (фірми «прокладки», завищення цін на тендерах, тощо);

⁸ Новік В.В. Типологія корупційних відносин: державно-управлінський погляд. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №19/2018. С. 99-101

⁹ Новік В.В. Типологія корупційних відносин: державно-управлінський погляд. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №19/2018. С. 99-101

- Непотизм («кумовство», «фаворотизм»);
- Просування власних інтересів;
- Прийняття подарунків задля пришвидшення рішення проблеми;
- Захист злочинів («кришування»);
- Зловживання службовим становищем (зловживання владою);
- Клієнтелизм та патронаж (матеріальні послуги від політика в обмін на підтримку громадян, «гречана каша на виборах»);
- Тіньове фінансування політичної сили.

Для розуміння можливих вчинків потенційного корупціонера можна будувати антикорупційну політику. Важливо для цього розуміти і ступінь поширення корумпованих діянь (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4 - Ступінь розповсюдження корупції

Епізодична корупція	Корупційні відносини проходять рідко, тільки при певних умовах
Систематична корупція	Є системою прихованих від суспільства, розгалужених взаємодій неформальних асоціацій взаємозалежних державних та недержавних акторів, що вбудовуються архітектуру формальних інститутів та що перешкоджають виконанню ними запропонованих функцій з метою утилітарного використання громадських ресурсів в інтересах корумпованих чиновників та афілійованих з владою фігур та угруповань.
Клептократія	Коли структура державної влади збудована на корупції

Джерело: розроблено автором на основі: Новік В.В. Типологія корупційних відносин: державно-управлінський погляд. Інвестиції: практика та досвід. 2018, №19/2018. С. 99-101

Для повного розуміння сутності та природи корупції потрібно розглянути основні причини, фактори та наслідки, принесені казнокрадством державі.

Першопрохідником у сфері інтерпретування корупції у вигляді формули став професор Клермонтського університету Роберт Клітгаард, який створив формулу корупції (1.1)¹⁰:

$$K = M + D - B, \quad (1.1)$$

де: К – корупція;

М – влада монополій;

Д – довільність рішень;

В – відповідальність.

Згідно з формулою, корупція дорівнює частки монополії у державній владі також ступенем довільності рішень наділених повноваженнями людей, а також відповідальністю (покарання за злочини).

Звідси випливає, що вседозволеність чиновницького апарату, недемократичні тенденції у побудові держави і слабкий (або повна відсутність) контроль правоохоронних органів - і є головною причиною корупції у сфері публічного управління.

Розібравшись у цій формулі докладно, розглянувши головні причини наявності корупції, можна розділити причини на 6 основних чинників (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 - Основні фактори корупції

Група факторів	Фактори
Правові	Недостатня нормативна база для боротьби з корупцією, часта зміна політичного курсу держави (вплив різних політичних систем), відступ від міжнародних норм права, наявність впливу на незалежну судову владу, несправедливе покарання за корупцію
Соціальні	Суспільство непотизму, кланові (бандитські) структури, низький рівень освіти серед населення, передача «подарунків» державним службовцям, сприйняття корупції населенням, як невід’ємна частина життя

¹⁰ Воробей В. Формула корупції. URL: <https://medium.com/dg-ukraine/формула-корупції-4bfeeadc7d91> (Дата звернення: 03.02.2023).

Продовження таблиці 1.5

Група факторів	Фактори
Організаційно-економічні	Недостатня система контролю над розподілом державних (фінансових, природних, людських) ресурсів, неефективний бюрократичний апарат країни, труднощі управління великою територією, відносно низька оплата людської праці, жорсткий торговий протекціонізм (таріфні та нетаріфні бар'єри ринку)
Інформаційні	Інформаційна асиметрія, непрозорість державних механізмів влади, відсутність свободи слова та печаті
Фундаментальні	Недовершеність економічних та політичних інститутів в країні, недосконалість системи прийняття політичних рішень в країні, велика частка державного регулювання в економіці, неефективність судової гілки влади, залежність незалежних гілок влади від «єдиного центра», низький рівень розвинутості громадянського суспільства
Культурно-історичні	Особливості історичного розвитку народу, терпимість суспільства до бюрократичних процесів, придання малої уваги до поняття гідності та честі, побажливе ставлення до питань проблем, завданих корупцією

Джерело: розроблено автором на основі: Новік В.В. Типологія корупційних відносин: державно-управлінський погляд. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №19/2018. С. 99-101

На побудову та діяльність органів громадського управління впливає всі 6 вище перерахованих факторів¹¹ (табл. 1.5).

1. Правовий фактор, розглядаючи випадок України, впливає більше не насиченістю нормативно-правової бази, а неефективністю виконання Закону, що призводить до всюдозволеності у колах корумпованих чиновників;

¹¹ Тімашов В.О. Корупція в органах місцевого самоврядування журнал. Київ: КНТЕУ. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. №5. С. 190-191.

2. Соціальний чинник впливає на формування управлінської команди, віддаючи переваги зв'язків із керівником, бажанні скористатися своїм службовим становищем, ніж результату;

3. Організаційно-економічний чинник особливо гостро виявив себе під час війни, оскільки відсутність контролю з боку правоохоронних органів (бо вся силова структура зайнята бойовими діями), породжує корупцію у всіх органах публічної влади. Сюди потрібно включити також зубожіння населення та складність в управлінні державою в умовах війни;

4. Інформаційний чинник треба поділяти на 2 типи: свобода слова та доступ до публічної інформації. Протягом усієї Незалежності України свобода слова перебувала під сильним тиском.

До війни більшість великих телеканалів українського телебачення належали олігархам. На користь будь-якого олігарха стоїть власне збагачення шляхом менших витрат, а телеканали служили лобіюванням їхніх інтересів.

Після війни – опозиційні джерела інформації майже зникли, перейшовши до «підпілля». Доступ до публічної інформації в Україні з'явився після проведення реформ у 2014-2016 роках. Але після початку війни доступ істотно знизився, породжуючи ризики корупції;

5. Фундаментальний чинник в Україні проявляється у всіх галузях української публічної влади. Незалежні суди, підконтрольні або ворогуючі законодавча та виконавча влада, що призводить до відсутності волі до політичних рішень та ефективного управління державою¹²;

6. Культурно-історичний фактор створює у суспільства терпимість до корупційних злочинів, пристосування корупції у відносинах суспільства з державою. З цим фактором потрібно боротися шляхом підвищення освіти та ефективної роботи спеціалізованих антикорупційних органів.

Причини підвищення рівня корупції виникають при слаборозвинутій державі. Корупція вганяє економіку країни в рецесію, створюючи нові причини

¹² Тімашов В.О. Корупція в органах місцевого самоврядування журнал. Київ: КНТЕУ. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. №5. С. 190-191.

для розвитку корупції. Це замкнене коло, надалі, завдасть неймовірної шкоди державі. Для розриву цього замкнутого кола потрібно зусилля як виконавців державної політики, так й від самого суспільства. Які ж наслідки може мати корупція? Розглянуто у таблиці 1.6.

Таблиця 1.6 - Наслідки корупції для сфер функціонування держави

Політична сфера	Економічна сфера	Соціальна сфера
Падіння економічної привабливості країни для міжнародних інвесторів	Зростання цін, знецінення національної валюти	Зростання соціальної нерівності, розповсюдження бідності
Занепад політичного життя країни (відсутність реальної політичної конкуренції)	Зростання частки тіньової економіки. Держава втрачає фінансові ресурси від податків	Безкарність злочинців
Неефективність виконавчої, законотворчої та судової гілок влади	Нерезультативний розподіл та витрати державних ресурсів	Зростання соціальної напруги
Неможливість проведення реформ, відсутність демократизації політичних процесів країни	Зниження ефективності економіки в країні. Падіння ВВП	Становлення бандитських угруповань, бандитський терор населення
Відсутність діалогу між суспільством та владою	Зменшення інвестицій. Послаблення інвестиційної привабливості країни	Посилення організаційної злочинності
Порушення принципу верховенства Закону	Зниження конкуренції на ринку. Завдання шкоди економічному зростанню	Неможливість влади допомогати населенню, через «відкати», які несуть велику шкоду до національного та місцевого бюджетів держави
Ціль державних органів влади - обслуговування інтересів олігархів. Клептократія	Високі часові та матеріальні витрати на приватному секторі економіки. Зростання комерційних та фінансових ризиків	Моральні та культурні норм втрачають значимість. Розповсюдження правил «життя по поняттям»
Повне фіаско країни. Розпад держави	Пошук ренти на шкоду матеріальному виробництву	Дискредитація державної влади в очах суспільства

Джерело: розроблено автором на основі: Бабець І.Г., Палига Є.М. Корупція: Теоретико-методологічні засади дослідження: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. С. 8-27.

Підсумовуючи, слід констатувати факт, що феномен корупція – непереможний. Корупція існуватиме разом із державою.

Будь-яка держава зобов'язана, використовуючи необхідні інструменти, мінімізувати ризики корупції, боротися з її проявом. У сучасних державах дане явище виділяється в окремий управлінський напрямок, створюючи необхідні механізми та інструменти та структуру реалізації. Цей напрямок має назву «антикорупційна політика».

1.2 Сутність та нормативно-правова база антикорупційної політики

Антикорупційна політика держави складається з комплексних конкретних заходів, цілей, процедур та принципів, спрямованих на перетин корупції в усіх органах публічної влади¹³. Детально сутність антикорупційної політики розглянуто у таблиці 1.7.

Таблиця 1.7 - Сутність антикорупційної політики України

Ціль	Зниження рівня корупції. Захист прав та законних інтересів громадян. Захист держави та суспільства від корупційних явищ
Завдання	Розголос корупційних правопорушень; Забезпечення понесення відповідальності корупціонерами; Моніторинг та контроль ефективності політики запобігання корупції, моніторинг корупційних ризиків; Проведення освітньої програми з населенням, формування антикорупційної свідомості у громадян; Створення стимулів до заміщення державних посад, посад державної та муніципальної служби непідкупними особами. Створення прозорості та цифровізованої інформаційної бази антикорупційної політики України;
Принципи	Партнерство суб'єктів формування та реалізації антикорупційної політики; Недопустимість обмеження доступу до публічної інформації, сприяння до прозорості всієї дозвільної інформації; Недопустимість створення «імунітетів» для певних осіб, який обмежує відповідальність або ускладнюють порядок притягнення до відповідальності осіб, які займають публічні посади; Цільове бюджетне фінансування заходів антикорупційної політики, що застосовуються органами державної влади та місцевого самоврядування та їх установами; Основа політика базується на моральних інтересах та патріотизмі; Забезпечення економічної, політичної та соціальної безпеки держави.

¹³ Гаман П.І. Антикорупційна державна політика: проблеми та перспективи розвитку: монографія. Київ: Український науково-дослідний інститут цивільного захисту. 2018. С. 2-5.

Сфери реалізації	Публічна сфера (центральні органи влади та органи місцевого самоврядування); Приватний сектор.
Суб'єкти реалізації державної антикорупційної політики	Президент України; Органи виконавчої влади; Органи законотворчої влади; Судова влада; Спеціалізовані органи/служби виконавчої влади (НАЗК НАБУ, САП, АРМА); Інші публічні органи влади.

Джерело: розроблено автором на основі: Гаман П.І. Антикорупційна державна політика: проблеми та перспективи розвитку: монографія. Київ: Український науково-дослідний інститут цивільного захисту. 2018. С. 2-5.

Проблематика казнокрадства в Україні виникла з дня Незалежності держави. Повний крах планової економіки, перехід на ринкову економіку, велика бюрократизація всіх соціально-економічних процесів в Україні, відсутність практичних знань управління ринковими механізмами економіки у керівництва держави. Такі різкі зміни вплинули і на стан корупційних злочинів у перші роки Незалежності. В Україні було кілька етапів боротьби з корупцією, правовий початок якого закладено у 1995 році (таблиця 1.8).

У період кардинального розвороту України зі Сходу на Захід з 2014 року в нашій державі проводилася низка кардинальних реформ, пов'язаних з антикорупційною діяльністю держави. Тісна взаємодія органів державної влади, комунальних та державних організацій, державних установ та закладів публічної влади, з громадськістю, спрямована на зменшення казнокрадства та процвітання держави є головним завданням антикорупційної політики в публічному управлінні України¹⁴.

У монографії Прохоренко О. дається чітке і комплексне трактування справжньої мети антикорупційної політики в публічному управлінні. Звучить воно так: покращення політичного та економічного клімату України для більшої вигоди у світовому співробітництві, захист національного бюджету України, постійне вдосконалення українського законодавства, розвиток державного

¹⁴ Кравченко С.О. Підходи до розуміння антикорупційної політики в публічному управлінні. Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2018. Том 29 (68), №2. С. 28-31.

контролю за виконанням антикорупційного законодавства, викорінення байдужого ставлення до корупції у населення, інше¹⁵.

Таблиця 1.8 - Етапи правового фундаменту для боротьби з корупцією

Етап	Подія
Перший	Прийняття Закону України «Про запобігання корупції», який був першим правовим актом у сфері антикорупційної політики держави та заповнив фундамент для боротьби з корупцією
Другий	Подання у Верховну Раду Президентом України Ющенком В.А., у 2006 році, низку антикорупційних проектів, серед яких були винесені на ратифікацію ряд міжнародних документів, щодо запобігання корупції.
Третій	Подання у Верховну Раду Президентом України Януковичем В.Ф., на розгляд законопроекту «Про засади запобігання і протидії корупції» та внесення змін до інших законів, які стосувалися відповідальності за корупційне правопорушення. Закон та зміни до інших законів вступили в силу 1 липня 2011 року.
Четвертий	Початок з 2014 року. Створення чотирьох антикорупційних структур (НАБУ, НАЗК, САП, Вищий антикорупційний суд).

Джерело: розроблено автором на основі нормативно-правової бази України

На думку низки наукових діячів, таких як Новак А.М., Баштанник В.В., Кравченко С.О., що антикорупційна реформа несе в собі такі ознаки¹⁶:

- несе у собі не революційний характер перетворення, а еволюційний;
- сутністю реформи є покращення, перетворення на дієвий механізм антикорупційної політики;

¹⁵ Прохоренко О.Я. Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми): монографія. Київ: НАДУ. 2005. С. 168.

¹⁶ Марченко А.В. Антикорупційна реформа в Україні: поняття та особливості: монографія. Київ: НАДУ 2021. С. 200-202.

- відсутність швидкого результату; тривалий, важкий, перехідний процес, в результаті якого буде отримання необхідного результату;
- для впровадження реформ в Україні потрібно доопрацювати законодавче поле (зміна інституцій, регулювання правового та конституційного устрою держави);
- у процесі реформи повинні бути відсутні революційні чи кризові явища країни.

Антикорупційна політика держави – це об'єднання різних сфер держави (правова, освітня, економічна, соціальна, організаційна) для зменшення рівня корупції, її запобігання та викорінення¹⁷.

Стратегічною метою антикорупційної політики України є зменшення ризиків скоєння корупції, запобігання корупції у зародку, зменшення рівня корупції, шляхом цифровізації, підвищення прозорості економічних процесів, діяльності органів муніципальної та державної влади, гласність в економічній, політичній, соціальній сфері країни¹⁸.

Запобігання корупції є фундаментом у плануванні антикорупційної політики держави. Для розуміння подальшої стратегії слід розуміти, хто є об'єктом та суб'єктом запобігання корупції у публічному управлінні.

Об'єктами виступають ті, хто відповідає критеріям¹⁹:

- є частиною громадського управління (держслужбовці);
- перебувають під постійним контролем суб'єктів антикорупційної політики;
- піддаються впливу суб'єктів.

Суб'єктами запобігання корупції у публічному управлінні виступають перелічені держслужбовці, зазначені у Законі України «Про запобігання корупції», а саме²⁰:

¹⁷ Данильченко А. Загальні засади антикорупційної політики України: монографія. Дніпро. Південно-східне міжрегіональне управління Міністерства юстиції. 2021. С. 1-10.

¹⁸ Данильченко А. Загальні засади антикорупційної політики України: монографія. Дніпро. Південно-східне міжрегіональне управління Міністерства юстиції. 2021. С. 1-10.

¹⁹ Романов, М. В. Основні засади запобігання корупції: монографія. Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини». 2017. С. 32-39.

- «Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор України, Голова Національного банку України, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;»
- «народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;»
- «Державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;»
- «Інші державні службовці, з різних сфер діяльності держави.»

Таким чином, можна зробити висновок про те, що формуванням державної антикорупційної політики держави займаються всі гілки влади. Вони наділені необхідними повноваженнями на формування та реалізації цієї важливої політики. Основні нормативно-правові акти вказані у таблиці 1.9.

Таблиця 1.9 - Нормативно-правова база антикорупційної політики України

Закони України	Постанови Кабінету Міністрів України	Міжнародні акти
«Про запобігання корупції»	«Питання запобігання та виявлення корупції»	Конвенція ООН проти корупції
"Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки»	«Про стан фінансово-бюджетної дисципліни, заходи щодо посилення боротьби з корупцією та контролю за використанням державного майна і фінансових ресурсів»	Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173)

²⁰ Про запобігання корупції: Закон України: за станом на 1 січня 2023 р. Офіц. вигляд. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.

Таблиця 1.9 - Нормативно-правова база антикорупційної політики України

Закони України	Постанови Кабінету Міністрів України	Міжнародні акти
"Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України»	«Питання запобігання та виявлення корупції в органах виконавчої влади»	Громадянська конвенція про боротьбу з корупцією
"Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення»	«Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям»	Рекомендація №R (2000) 10 Комітета Міністрів державам-членам Ради Європи відносно кодексів поведінки державних службовців
"Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів»	«Про затвердження Порядку зберігання документів і використання відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, та відомостей щодо відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента»	
Про Національне антикорупційне бюро України»	«Про виготовлення бланків декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру»	
"Про державну службу»	«Питання Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики»	

Продовження таблиці 1.9

Закони України	Постанови Кабінету Міністрів України	Міжнародні акти
"Про утворення Вищого антикорупційного суду»	«Про затвердження Положення про Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики»	

Джерело: розроблено автором на основі аналізу нормативно-правової бази України

З 2014 по 2016 рік антикорупційне законодавство зазнало різких змін, у зв'язку зі взятими Україною на себе зобов'язань для вступу до Європейського союзу Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» сформувано фундамент для антикорупційних дій, законодавчо визначивши повноваження кожного суб'єкта державної влади, визначивши повноваження кожного суб'єкта державної влади, термінологію та звів до купи всі концепції даної політики²¹. За цим Законом вперше в історії сучасної України заснував систему органів влади, сферою діяльності яких є запобігання корупції. Очолює та координує функціонування цієї системи, створений у цьому Законі, орган - Національне агентство з питань запобігання корупції. У розділі 2, статті 4 Закону України «Про запобігання корупції», вказано²²: Національне агентство з питань запобігання корупції (далі - Національне агентство) є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

Враховуючи, що діяльність Національного агентства торкається всіх сфер антикорупційної політики держави, слід зазначити одну, особливу: Національна агенція уважно і ретельно стежить за деклараціями чиновників, способом життя (в основному, через соціальні мережі), за будь-якими фактами та зачіпками, які

²¹ Романов, М. В. Основні засади запобігання корупції: монографія. Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини». 2017. С. 32-39.

²² Про запобігання корупції: Закон України: за станом на 1 січня 2023 р. Офіц. вигляд. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.

можуть свідчити про корупційні дії чи використання службового становища заради особистої вигоди.

Особливо закон приділяє увагу саме культурній та етичній поведінці державних службовців.

У вищезазначеному Законі визначено процедури щодо декларування свого доходу, майна та іншого для державних службовців. Розписані терміни подачі, правильність інформації, що подається, і того іншого. Серед новинок для українського практичного поля, як було зазначено вище, був контроль за способом життя чиновників, який підпадає під дію цього нормативного акту.

Особливістю цього Закону стало загострення уваги міжнародному співробітництві у сфері боротьби з казнокрадством, і також збільшення відповідальності за порушення положень цього Закону.

Примітним є ще правовий акт, Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України», прийняттям якого належить створення та діяльність Національного антикорупційного бюро України (далі - НАБУ). У законі впорядковано регламентацію НАБУ (рис. 1.2).

Цікавим моментом, що однією з умов видачі Україні безвізового режиму з країнами Європейського Союзу було удосконалення антикорупційного законодавства, створення НАЗК, а також Спеціалізовані антикорупційні прокуратори України (далі – САП). САП було утворено указом тодішнього Генерального прокурора України, Віктором Шокінім, від 25 вересня 2015 року²³. Указ наділив САП такими повноваженнями²⁴:

- «Брати на себе посаду представника держави або обвинуваченого під час судових процесів, якщо вони стосуються антикорупційної діяльності, у випадках, зазначених у законах;»
- «Проведення нагляду за виконанням законів під час оперативно-дослідних заходів, що проводяться НАБУ;»

²³ Anticorruption lecture. Спеціалізована антикорупційна прокуратура. URL: https://anticorruption-lesson.ed-era.com/structura_antycorupczyunyukh_organyv_ukrayny/sap (Дата звернення: 04.02.2023).

²⁴ Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального Прокурора: Наказ Офісу Генерального Прокурора: станом на 29 серпня 2020 року. 2020. №125.

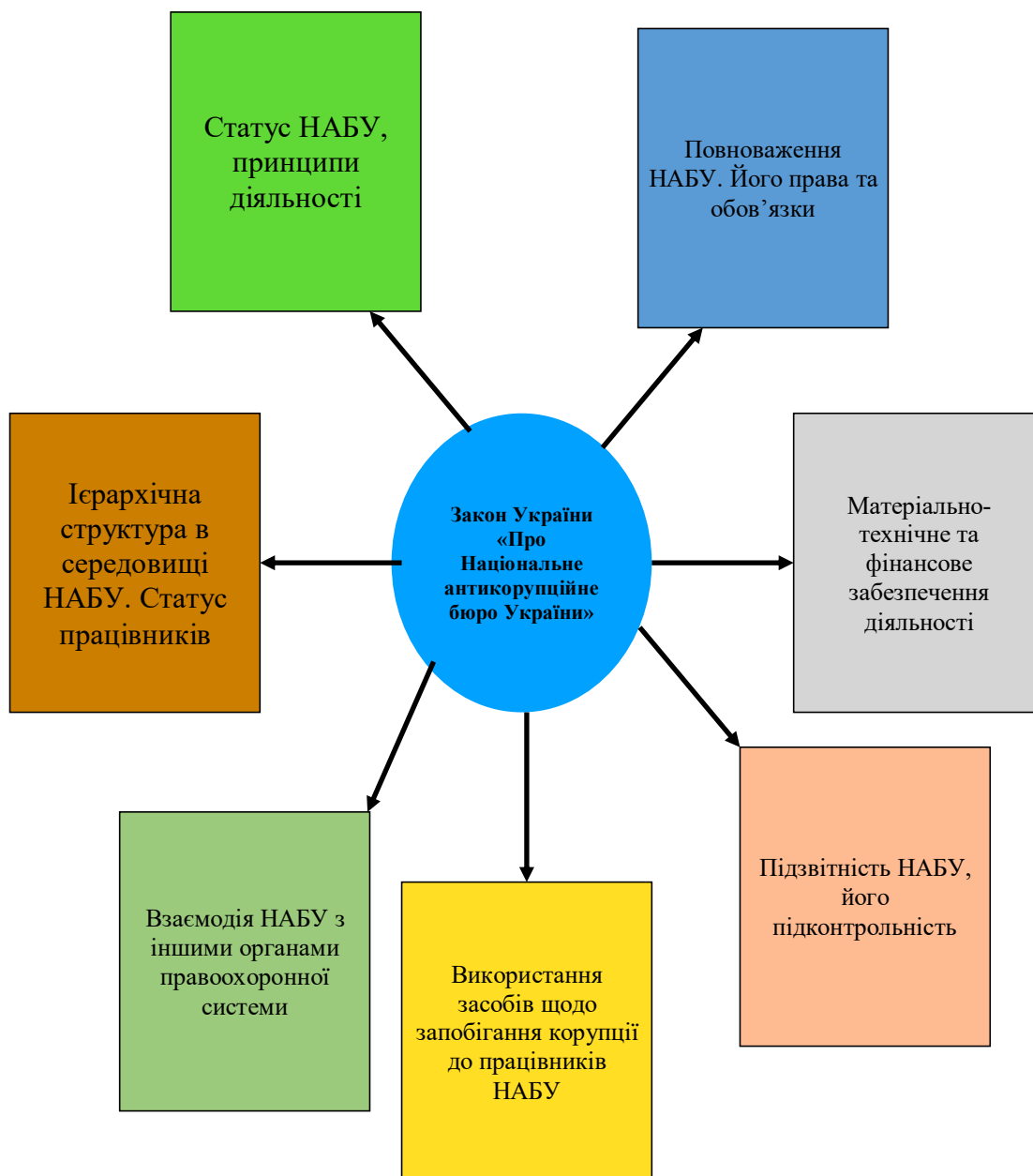

Рисунок 1.2 - Регламентация діяльності НАБУ, згідно законодавства

Джерело: Розроблено автором на основі: Про Національне антикорупційне бюро України: за станом на 1 жовтня 2022р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2014, № 47, ст.2051).

– «Підтримка державного звинувачення у своїх указах».

Відповідно Наказу Офісу Генерального Прокурора зазначено, що структуру та штат співробітників САП визначає Генеральний прокурор із директором НАБУ (шляхом консультацій), але керівник САП підзвітний та підпорядковується Генеральному прокурору та його першому заступнику.

Підсумовуючи, слід звернути увагу на блискавичні реформи в антикорупційному законодавстві України. Можна сказати, що в Україні вже створено міцне нормативно-правове поле для ефективної діяльності антикорупційної політики у сфері публічного управління²⁵. Було створено спеціальні органи виконавчої влади, сфера діяльності яких спрямована на викорінення корупції. Діяльність цих органів має ознаки еволюційного характеру, а не революційного, відповідно в короткостроковій перспективі (15-20 років), в умовах міжнародних потрясінь (пандемія COVID-19), повномасштабної війни з Російською Федерацією, корупційний клімат в Україні кардинально не зміниться, але, навіть зараз, спостерігаються позитивні зрушення у бік прагматичніших дій для боротьби з корупцією, засудження суспільством даних явищ.

²⁵ Гаман П.І. Антикорупційна державна політика: проблеми та перспективи розвитку: монографія. Київ: Український науково-дослідний інститут цивільного захисту. 2018. С. 2-5.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНИ

2.1 Трендовий аналіз суспільних трансформацій в системі публічного управління

Масштабне поширення корупції в Україні залишається критичною проблемою для мільйонів громадян нашої держави. Трагічні події, що відбулися в нашій країні після 2014 року, прискорений перенапрямок України від зовнішньої та економічної політики всебічності між Заходом та Сходом на повне перепрофілювання на інститути західних демократій. Для всебічного та всеосяжного економічного, політичного, соціального входження України до Європейського Союзу потрібно було виконати низку серйозних реформ, зокрема реформи антикорупційної. У 2014 році перед Україною постало чотири основні проблеми, що звисає як Дамоклов меч над суверенітетом і незалежністю, взаємопов'язані між собою: війна на Донбасі, економічна криза, втрата територій та високий рівень корупції в державі. У серйозному хаосі знайшлися недобросовісні громадяни, що розхитують човен державності. В результаті реформ, що відбулися після подій 2014 року, було створено 4 органи у сфері запобігання корупції. Їхня взаємодія один з одним, а також з іншими правоохоронними органами розглянуті у рис. 2.1.

Навіть зараз, на тлі повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, корупція залишається раною, що кровоточить, у соціально-економічній сфері України.

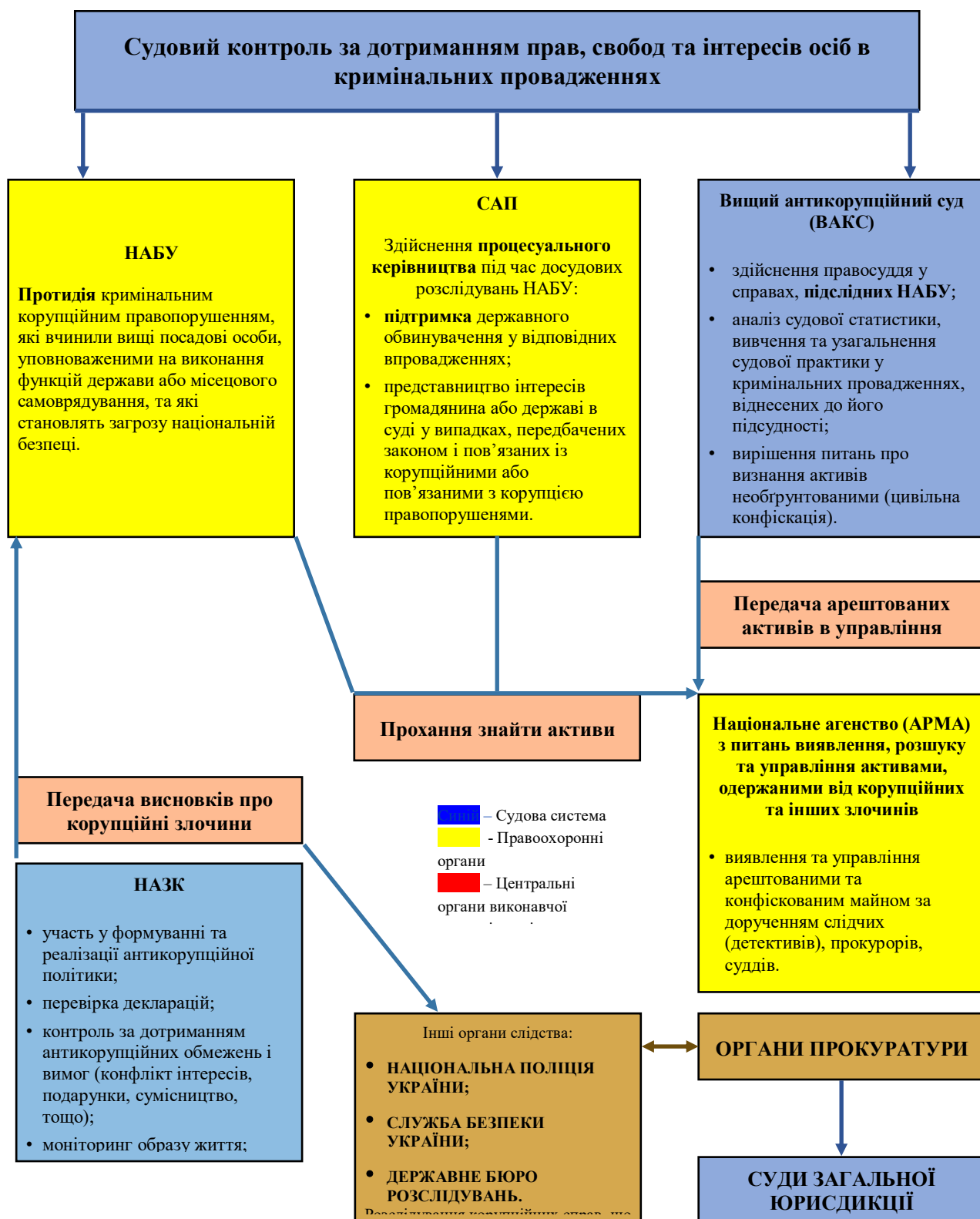

Рисунок 2.1 - Антикорупційна інфраструктура України

Джерело: розроблено автором на основі: Transparency International Ukraine. Хто розслідує і розглядає корупцію. URL: <https://ti-ukraine.org/news/hto-rozsliduye-i-rozglyadaye-korupsiyu/> .(Дата звернення:

Так, за даними Київського міжнародного інституту соціології, корупція

посідає 2 місце серед розчарувань українців після закінчення війни²⁶ (рис. 2.2). Враховуючи народний гнів на загарбницькі дії північного сусіда, 2 місце для проблематики корупції свідчить про осмислення українцями всіх тягарів, завданих корупцією.

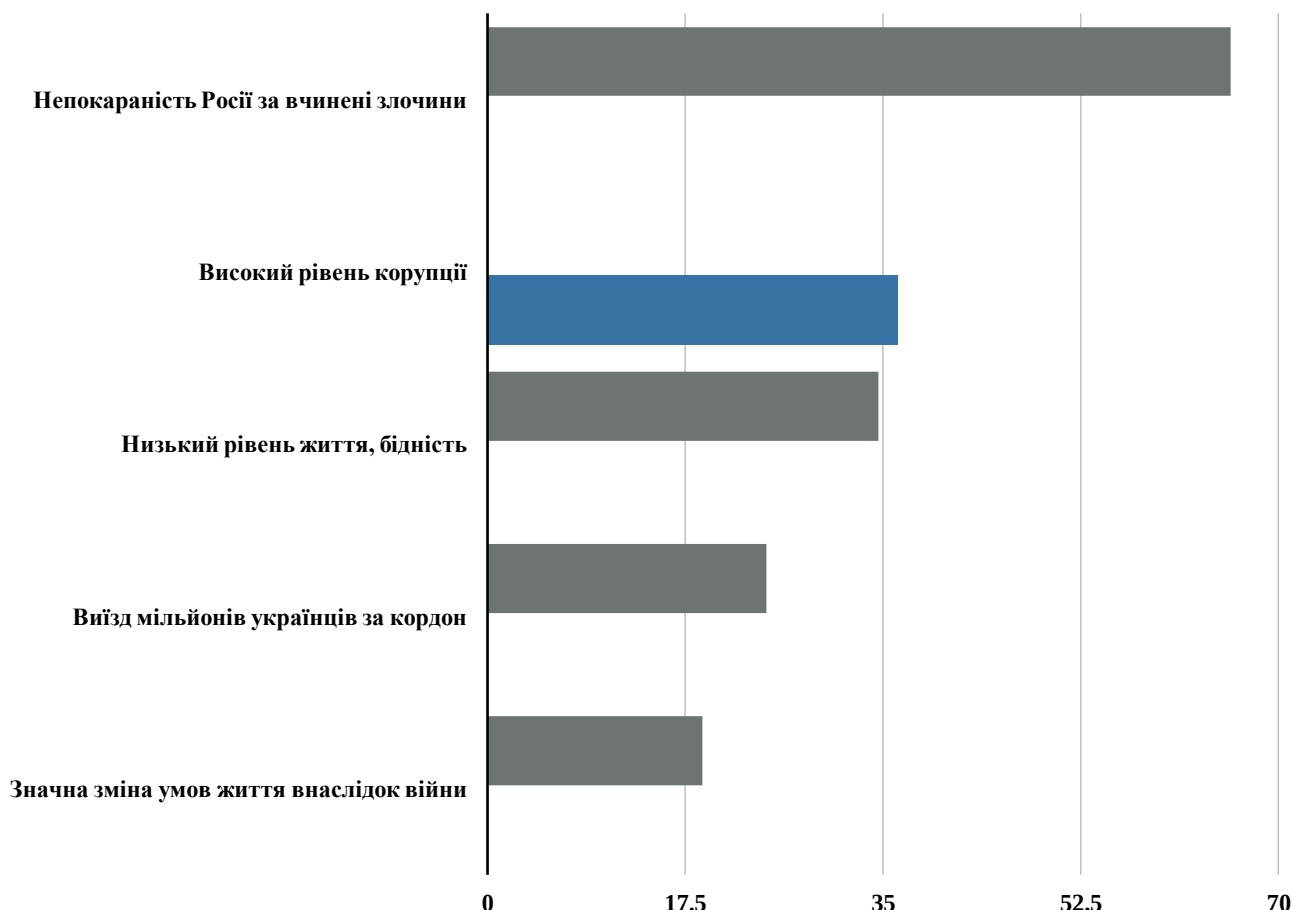

Рисунок 2.2 - Найбільше розчарування українців після війни

Розроблено автором на основі: CASE Україна. Дослідження на тему «Найбільше розчарування після війни». 2022 рік. URL: <http://case-ukraine.com.ua/news/nepokarannya-rosiyi-pislya-vijny-rozcharuye-ukrayintsiv-bilshe-nizh-bidnist-chy-korupsiya-infografika/> (Дата звернення: 05.02.2023).

²⁶ CASE Україна. Дослідження на тему «Найбільше розчарування після війни». 2022 рік. URL: <http://case-ukraine.com.ua/news/nepokarannya-rosiyi-pislya-vijny-rozcharuye-ukrayintsiv-bilshe-nizh-bidnist-chy-korupsiya-infografika/> (Дата звернення: 05.02.2023).

Після підписання низки законів, які запроваджували нові органи виконавчої влади, чия діяльність спрямована на запобігання корупції, в Україні з'явилася низка дієвих механізмів антикорупційної політики²⁷. Ці механізми наведені нижче (таблиця 2.1). Слід звернути увагу, що основний акцент робиться на створення нового, чесного державного службовця, роботу з населенням і на діяльність органів державної влади, пов'язані з антикорупційною політикою держави.

Таблиця 2.1 - Нововведення після реформування антикорупційного законодавства у 2014-2015 роках

Механізм	Опис
Оптимізація штатів центральних апаратів влади	Кількість державних службовців має відповідати забор'язаннями та завданнями, які були покладені на певний орган державної влади. Також, були прописані та введені моральні принципи, етикет державного службовця, його можливість кар'єрного зростання та механізми кадрового резерву та зміни кадрів у системі державної служби
Переробка нормативно-правової бази антикорупційної політики	Розробка законодавчих актів, якими встановлюється правила дисципліни, покращення роботи державного службовця, які згодом дадуть результат припинення системної корупції в органах влади
Іноземний досвід запобігання корупції	Аналіз та перейняття найефективніших механізмів боротьби з корупцією з зарубіжних держав (особливо від держав Європейського Союзу)
Виховання неприйняття корупції в суспільстві	Велика наукова, публічна, конференційна робота з населенням на тему неприйняття корупції. Можливість для українців ознайомитися з результатами антикорупційної політики
Органи інститутів антикорупційної діяльності	Створення інститутів для запобігання корупції зі спеціальним статусом: НАБУ, САП, НАЗК, Вищий антикорупційний суд України

Джерело: розроблено автором на основі: Дем'янчук Ю., Суббот А.І. Засоби протидії корупції в умовах реформування законодавства: монографія. 2017. С.113-116.

²⁷ Дем'янчук Ю., Суббот А.І. Засоби протидії корупції в умовах реформування законодавства: монографія. 2017. С.113-116.

Події 2014 року показали, що громадянське суспільство є локомотивом масштабних змін у житті держави. Об'єднання інститутів громадянського суспільства з органами державної влади здатні змінити всі сфери життя країни, використовуючи для продовження діалогу різні інструменти²⁸, такі як:

- телебачення, радіо;
- ЗМІ (Інтернет, друковані);
- Інтернет (месенджери (телеграм-, вайбер- канали), офіційні інтернет портали суб'єктів антикорупційної політики, наукові та тематичні форуми, інтернет сайти, інформаційно-учбові програми, інше);
- офлайн зустрічі (концеренції, зібрання, інше).

Громадянське суспільство, у сфері протидії корупції, доцільно розглядати як соціальний інститут, що протиставляється, державі, яка своєю активністю змушує державну владу створювати умови для найбільшої результативності від взаємодії громадськості з державною владою у сфері запобігання корупції, спираючись на законодавство України.

Таким чином, громадянське суспільство є противагою, з якою влада повинна рахуватися, яка націлена на взаємовигідне та мирне існування²⁹.

Задорожній С.А. вказує, що спільна робота органів громадського управління та громадянського суспільства, будується на взаємовигідних умовах, враховуючи специфіку антикорупційної діяльності, у певних формах³⁰ (таблиця 2.2).

²⁸ Підбережник Н. Участь громадськості у запобіганні та протидії корупції в Україні в контексті Євроінтеграційних процесів. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. №48. С.1-4.

²⁹ Ростовська К.В. Адміністративно-правові основи державної антикорупційної політики в Україні: Дисертація кандидата доктора юр. наук: 24.10.2019: Дніпро. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. С.270-272

³⁰ Задорожній С.А. Місцева влада як посередник між правоохоронними органами та громадянським суспільством у сфері протидії корупції. *Університетські наукові записки*. Хмельницький університет управління і права. 2014. Вип.№51. С. 225-228

Таблиця 2.2- Форми взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства у сфері запобігання корупції

Участь представників громадянського суспільства в роботі державних та місцевих спеціалізованих антикорупційних органів: дорадчих, експертних, координаційних, контролюючих комісій або утворених при них експертних групах. Варто відзначити, що результативність антикорупційних органів влади вище там, де працює найбільше представників громадянського суспільства	Використання окремих правових механізмів та інструментів щодо запобігання корупції. Прикладом такої взаємодії можна назвати залучення громадянського суспільства в здійсненні незалежної експертизи місцевих антикорупційних актів, або залучення представників громадянського суспільства до моніторингу проведення та результативності місцевої антикорупційної політики
Участь у спільних заходах щодо антикорупційного аудиту і контролю за ходом і результатами реалізації антикорупційної політики держави. Об'єктивним показником взаємодії громадянського суспільства та державної влади виступає кількість залучених представників ГС до проведення заходів	Обмін необхідних даних про стан корупції, результативності діяльності, інше.
Фінансування антикорупційних заходів, що проводяться інститутами громадянського суспільства за рахунок відповідного бюджету шляхом виокремлення грантів під найбільш значущі антикорупційні проекти. В даному випадку, показником виступає не кількість виділених коштів на проекти, а результативність.	Моніторинг діяльності органів публічної влади. Громадські організації можуть контролювати фінансову звітність державного бюджету, слідкувати за діяльністю державних або місцевих депутатів (чи виконують вони свої передвиборчі обіцянки, чи допомагають виборцям), проведення тендерів, тощо
Захист прав громадян. Наприклад: поширення та впровадження механізму подання скарг, створення тиску на владу шляхом медіа простору Надання правових послуг особливим категоріям громадян (ветерани, інваліди)	Організація органами публічної влади просвітницької роботи з населенням (проведення вебінарів, лекцій, тренінгів, занять у асинхронному режимі) Забезпечення інформаційної свободи про стан корупції, методи запобігання корупції

Джерело: розроблено автором на основі: Задорожній С.А. Місцева влада як посередник між правоохоронними органами та громадянським суспільством у сфері протидії корупції. Університетські наукові записки. Хмельницький університет управління і права. 2014. Вип. №51. С. 225-228

Держава розширила можливості громадянського суспільства на отримання інформації, вчинення певних дій³¹. Так, на офіційних сайтах НАБУ, САП та НАЗК кожен громадянин може ознайомитися з публічною інформацією, такою як: результат діяльності, звіти про бюджет, тендери, закупівлі. Також, дані сайти мають у своєму розпорядженні контактні дані, за якими кожен громадянин може звернутися.

В НАЗК, щорічно проходять збори Громадської Ради. Так, у період з липня 2020 року по грудень 2021 року, було проведено 8 зборів. Склад Громадської Ради складається із 15 активістів громадянського суспільства, яких обрали, шляхом інтернет голосування 5790 людей. Протягом цього періоду Громадська Рада отримала 15 звернень громадян щодо недоліків у діяльності НАЗК, а також пропозицій щодо покращення якості виконання роботи³². Відповідно до законодавства, Громадська Рада має функції контролю, настанови, консультативні, а також бере участь у розробці Антикорупційної стратегії.

Можна констатувати, що ця концепція, коли громадяни обирають людей серед кандидатів, що вийшли з неурядової громадської організації, є позитивною, бо в разі спрощує спілкування звичайних громадян із суб'єктами антикорупційної політики. Також, НАЗК щорічно отримує звернення громадян чи юридичних осіб щодо фактів досконалої корупції³³. Однак, у цій концепції також можуть виникнути проблеми, з яких хочеться виділити найголовнішу: не завжди громадські неурядові організації можуть бути зацікавлені в ефективній боротьбі з корупцією, оскільки їм важливо затягнути процес «вирішення» цього питання з метою «освоювання» грантівських грошей. Таку версію висунула Лук'янова Г.Ю. в своїй статті³⁴.

³¹ Трепак В.М. Інститути громадянського суспільства як суб'єкти протидії корупції в Україні. *Кримінальне право та кримінологія; кримінальне-виконавче право*. ТНУ імені В.І. Вернадського. 2020. Вип. №70. С. 204-209.

³² Офіційний веб-портал НАЗК. Звіт про діяльність громадської ради при національному агентстві з питань запобігання корупції. 2020-2021. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/01/Zvit-GR-pry-NAZK-za-2020-2021-roky.pdf> (Дата звернення: 07.02.2022).

³³ Офіційний веб-портал НАЗК. Звіти про роботі зі зверненнями громадян. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/zvity-pro-robotu-zi-zvernenniyamy-gromadyan/> (Дата звернення: 07.02.2022).

³⁴ Лук'янова Г.Ю. Антикорупційна реформа в Україні: проблеми та перспективи. *Адміністративне право; Фінансове право*. 2020. Вип. №109. С. 112-116.

Звернення до НАБУ надходять частіше³⁵. Кількість звернень громадян за роками надана у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Кількість звернень на різні канали зв'язку НАБУ від фізичних та юридичних осіб

Рік	1 півріччя	2 півріччя	Усього
2018	8740	6412	15152
2019	9040	15250	24290
2020	12047	10430	22477
2021	11727	9900	21627
2022	5142	Н/д	

Джерело: розроблено автором на основі: Офіційний веб-портал НАЗК. Звіти про роботі зі зверненнями громадян. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/zvity-pro-robotu-zi-zvernennnyamy-gromadyan/> (Дата звернення: 07.02.2022).

Крім того, було введено систему електронної системи публічних закупівель ProZorro³⁶, на якій державні та комунальні замовники оголошують тендери на закупівлю товарів та послуг. Кожен громадянин на офіційному сайті будь-якого органу державної влади може ознайомитись із проходженням будь-якого тендеру. Система ProZorro, на 2021 рік, залишила в українському бюджеті приблизно 73 мільярди гривень³⁷. Філософія системи ProZorro говорить:

- кожен може побачити будь-який процес;
- для держави – конкуренція на чільному місці;
- діамантовий бізнес-трикутник партнерства.

Ця система повністю змінила підхід до сприйняття та перевірки інформації від громадян. Громадяни можуть ознайомитись на будь-якому сайті державної,

³⁵ Національне антикорупційне бюро України. Звіти про роботу. 2018-2022 року. URL: <https://nabu.gov.ua/reports> (Дата звернення: 08.02.2022).

³⁶ Про публічні закупівлі: Закон України Відомості Верховної Ради: за станом на 1 січня 2023р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2016. №9. ст.89

³⁷ Боженко В.В. Крайні практики використання цифрових технологій та штучного інтелекту для боротьби з корупцією: монографія. Суми: Сумський державний університет, 2022. С. 59-62.

місцевої влади, державного чи комунального підприємства із закупівлями та тендерами, які оголошували суб'єкти влади.

Підсумовуючи, громадськість після введення антикорупційних реформ має більшу інформацію про діяльність влади. Ця тенденція свідчить про імплементацію звичаїв побудови держави західноєвропейського типу.

Для покращення боротьби з корупцією, окрім таких механізмів, як гарне законодавство, залучення громадянського суспільства до діяльності антикорупційних органів, наявності профільних органів виконавчої влади у сфері корупції, потрібні ще цифрові інструменти, які доповнюватимуть усі перелічені механізми та створять потрібний тандем для боротьби з даним явищем.

Диджиталізація (цифровізація) публічного управління, використання інформаційних технологій та електронних послуг, цифровізування всіх галузей державної машини (починаючи від спілкування з владою, закінчуючи обміном паспорта в іноземній державі), дає потужний імпульс для цифрової трансформації України. У таких умовах суб'єкти публічного управління повинні весь час удосконалити варіанти взаємодії з громадськістю та бізнесом, які безсумнівно йдуть на руку українській державі³⁸.

Одним із перших органів антикорупційної діяльності, який створив спеціальний відділ цифрової трансформації та інноваційного розвитку, стало НАЗК³⁹. Причиною створення даного відділу стали покращення координаційних та комунікативних зв'язків, впровадження інноваційних інформаційних технологій у взаємині «громадянин-держава»⁴⁰. Таким чином, НАЗК реалізовує свої плани щодо повної диджиталізації своєї діяльності, для зручного, та найголовніше, своєчасного викорінення корупції.⁴¹ На початку третього

³⁸ Разумей Г.Ю., Разумей М.М. Діджиталізація публічного управління як складник цифрової трансформації України: монографія. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2020. С.139-145.

³⁹ Корчак Н. Антикорупційні цифрові рішення: досвід України та особливості їх впровадження в умовах воєнного стану. *Державне управління*. 2022. С. 13-15.

⁴⁰ Положення про Відділ цифрової трансформації та інноваційного розвитку: Національне агенство з питань запобігання корупції: за станом на 23 жовтня 2020 №475/20.

⁴¹ Національне агенство з питань запобігання корупції. Стратегія розвитку Національного агенства з питань запобігання корупції на 2021 рік. 2021. С. 18-19.

десятиліття 21 століття, НАЗК реалізовувало такі завдання у сфері цифрової трансформації⁴² (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 - Реалізовані завдання НАЗК в сфері цифрової трансформації

Розроблення та прийняття вимог щодо удосконалення системи анонімності та захисту каналу зв'язку, котрий використовується для повідомлення про корупційний злочин, або інше порушення Закону України «Про запобігання корупції»	Запровадження автоматизованого процесу розподілу обов'язків між уповноваженими особами з проведення перевірок е-декларацій
Створення та запуск системи електронних фінансових звітів політичних партій країни	Оновлення та доопрацювання існуючих реєстрів (Єдиного державного реєстру декларацій осіб, які зробили корупційний злочин), а також електронне «освіження» веб-сайту
Використання електронного звітування суб'єктів НАЗК	Доповнення та розвиток інформаційної, правової, відкритих даних в НАЗК
Початок роботи Системи управління справами НАЗК, порталів «Приховані інтереси» та «Каталог корупційних ризиків»	

Джерело: розроблено автором на основі: Корчак Н. Антикоруційні цифрові рішення: досвід України особливості їх впровадження в умовах воєнного стану. Державне управління. 2022. С. 13-15.

В Україні розширеними способами забезпечується масштабна, повна цифровізація всього політичного, економічного та соціального життя держави. Додаток «Дія», система публічних закупівель ProZorro, Єдиний державний вебпортал відкритих даних, вебпортал «Приховані інтереси» та інше допоможе швидко, протягом невеликої кількості часу отримати розширену інформацію про діяльність органів влади. Після запуску електронного сервісу «Дія» у 2019 році, до 2023 року користувачів мобільного додатку «Дія» налічує понад 18 мільйонів

⁴² Національне агентство з питань запобігання корупції. Стратегія розвитку Національного агентства з питань запобігання корупції на 2021 рік. 2021. С. 18-19.

людей⁴³. Як зазначено у розрахунках експертів, можлива економічна вигода лише від 17 послуг, у 7 сферах держави дорівнює приблизно 500 мільйонів гривень щорічно⁴⁴. Антикорупційна складова «Дія» дозволяє зберегти приблизно 850 мільйонів гривень на рік. «Відкритий бюджет» - це універсальний портал, в якому кожен громадянин може ознайомитись із використанням бюджету свого ОТГ, міста, села, регіону тощо. Розроблено цей портал професіоналами із Центру політичних студій та аналітики «Ейдос». Даний портал дозволяє створити розбірливий механізм (інфографіку, діаграму) інформації з бюджету⁴⁵.

Цифровізація державних процесів є сучасним та ефективним механізмом у сфері запобігання корупції. Проте, ефективність цифровізації визначається не кількістю створених сервісів, а якістю послуг, що надаються на них, залучення суспільства до сфери цифровізації, а також частим оновленням і спрощенням (без втрати важливої інформації та функцій) електронних ресурсів.

Підсумовуючи, в результаті реформ, що відбулися в Україні після 2014 року, антикорупційна політика набула правильних рис, а саме: створення нових спеціалізованих органів влади, процеси цифровізації, більша взаємодія з громадянським суспільством. Дані тенденції, з поступовим розвитком усіх трьох напрямків допоможуть покращити стан справ з корупцією в нашій країні⁴⁶.

2.2 Оцінка результативності реформ у сфері антикорупційної діяльності

Відповідно матеріалів офіційно опублікованих звітів міжнародної компетентної компанії Transparency International, за тридцять один рік з моменту розвалу Радянського Союзу, корупція в Україні залишається однією з гострих

⁴³ Інтерфакс-Україна. Число користувачів "Дії" за період війни зросло майже на 30%. URL: <https://ru.interfax.com.ua/news/telecom/855680.html> (Дата звернення: 08.02.2023).

⁴⁴ Боженко В.В. Крайні практики використання цифрових технологій та штучного інтелекту для боротьби з корупцією: монографія. Суми: Сумський державний університет, 2022. С. 59-62.

⁴⁵ OpenBudget. URL: <https://openbudget.gov.ua> (Дата звернення: 08.02.2023).

⁴⁶ Разумей Г.Ю., Разумей М.М. Діджиталізація публічного управління як складник цифрової трансформації України: монографія. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2020. С.139-145.

соціально-економічних проблем у країні, а також посідає перші місця з казнокрадства серед країн Європи. У період з 2016 до 2022 року Україна перебуває на стабільному низькому рівні, займаючи останні місця серед країн Східної Європи. Дані за індексом наведені нижче (таблиця 2.5)⁴⁷.

Таблиця 2.5 - Індекс сприйняття корупції по рокам серед країн Східної Європи

Рік	Україна	Польща	Словаччина	Угорщина	Румунія	Молдова
2016	29	62	51	48	48	30
2017	30	60	50	45	48	31
2018	32	60	50	46	47	33
2019	30	58	50	44	44	32
2020	33	56	49	44	44	34
2021	32	56	52	43	45	36
2022	33	55	53	42	46	39

Джерело: розроблено автором на основі: Transparency International Ukraine. Звіт індексу сприйняття корупції, 2016-2022. URL: https://ti-ukraine.org/ti_format/doslidzhennya/cpi/ (Дата звернення: 12.03.2023).

За офіційними даними Transparency International встановлено результати оцінювання сприйняття корупції в Україні за 2013-2014 роками: 25 та 26 балів відповідно. З моменту кардинальних змін у соціально-політичній площині життя держави, реформ під європейське законодавство та прагнення вступити до Європейського союзу, індекс сприйняття корупції трохи підріс, але Україна досі залишається у списку «найкращих із найгірших» серед країн Європи. Це означає, що реформи мають не революційний, а еволюційний характер розвитку, що дає надії на значне покращення антикорупційного клімату після закінчення війни.

Індекс сприйняття корупції є еталонним показником, який дорівнюють суб'єкти антикорупційної політики. Так, в Антикорупційній стратегії на 2021-2025 рік, зазначено, що індекс сприйняття корупції є важливим показником, на який

⁴⁷ Transparency International Ukraine. Звіт індексу сприйняття корупції, 2016-2022. URL: https://ti-ukraine.org/ti_format/doslidzhennya/cpi/ (Дата звернення: 12.03.2023).

спираються іноземні інвестори та кредитори, для розуміння корупційного клімату у країні⁴⁸.

Одним із важливих критеріїв, за яким потрібно оцінювати загальну тенденцію в антикорупційній політиці держави, є економічний ефект від діяльності НАБУ. Ознайомитися з результатами за роками можна у таблиці 2.6⁴⁹.

Таблиця 2.6 - Економічний ефект діяльності НАБУ по рокам

Рік	Півріччя	Економічний ефект на суму (півріччя), млрд.грн.	Економічний ефект на суму (рік), млрд.грн.	Середньорічний курс долара США	Економічний ефект за рік, млрд дол. США.
2018	1	0,1071	0,55947	27,2	0,020569
	2	0,45237			
2019	1	0,28168	0,55492	25,8	0,021509
	2	0,27324			
2020	1	1,51	1,93267	26,96	0,071686
	2	0,42267			
2021	1	1,11	1,95056	27,2	0,071712
	2	0,84056			
2022	1	0,74802		29,25	0,26804

Джерело: розроблено автором на основі: Офіційний веб-портал Національного антикорупційного бюро України. Звіти про роботу, 2018-2022. URL: <https://nabu.gov.ua/reports> (Дата звернення: 09.02.2023).

Спостерігаючи за економічним ефектом від діяльності НАБУ, слід звернути увагу, що різке зростання почалося 2020 року, коли в Україну прийшла пандемія COVID-19. Але можна констатувати факт, що для держави з номінальним ВВП 200,1 мільярдів доларів⁵⁰, економічний ефект у 71,2 мільйона доларів від головного виконавчого органу антикорупційної політики зі спеціальним статусом, діяльність якого спрямована на запобігання корупції, є

⁴⁸ Офіційний веб-портал Національного агентства з питань запобігання корупції. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 рік. 2021. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf> (Дата звернення: 09.02.2023).

⁴⁹ Офіційний веб-портал Національного антикорупційного бюро України. Звіти про роботу, 2018-2022. URL: <https://nabu.gov.ua/reports> (Дата звернення: 09.02.2023).

⁵⁰ The World Bank. Ukraine. Overview. 2021. URL: <https://data.worldbank.org/country/ukraine?locale=uk> (Дата звернення: 10.02.2023).

вельми сумнівним результатом. Індекс сприйняття корупції в Україні з 2018 по 2021 рр. вийшов на плато, що свідчить, що велика антикорупційна неурядова організація, на чії звіти дорівнює НАЗК, також не помічає суттєвого покращення у боротьбі з корупцією в нашій країні. Але, слід зазначити і позитивні моменти. Економічний ефект від діяльності НАБУ все ж таки зростає, що свідчить про поступове поліпшення в її діяльності.

Згідно з останнім опублікованим звітом організації Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO), в якому більшість країн-учасниць складають країни Євросоюзу, а також США, на звіти якої звертають увагу всі великі міжнародні організації (МВФ, Світовий Банк, Єврокомісія, інші), зазначено, що з 31 рекомендації, Україна виконала 9, 14 – частково, 8 – не виконала⁵¹. GRECO у своєму оновленому звіті рекомендує органам публічної влади в Україні намагатися досягти кращих результатів та провести своєчасно потрібні та ефективні реформи у сфері запобігання корупції, а саме⁵²:

- розвиток взаємодії громадянського суспільства з органами публічного управління; покращення взаємодії, шляхом публічних конференцій, обговорень законотворчої діяльності;
- підвищення рівня прозорості та публічності процесу законотворчості;
- підвищення рівня контролю за доброчесністю чиновників в органах публічного управління;
- впровадження у нормативно-правове поле критерію як основної форми оцінювання суддями своїх колег;
- практичне застосування і правил етики поведінки, врегулювання конфлікту інтересів, інше.

⁵¹ Group of states against corruption. Четвертий раунд оцінювання, Запобігання корупції серед народних депутатів, суддів та прокурорів. Другий звіт-оцінка відповідності, Україна. 2021. URL: <https://rm.coe.int/-/89-greco-29-3-2021-/1680a64ea4> (Дата звернення: 10.02.2023).

⁵² Group of states against corruption. Четвертий раунд оцінювання, Запобігання корупції серед народних депутатів, суддів та прокурорів. Другий звіт-оцінка відповідності, Україна. 2021. URL: <https://rm.coe.int/-/89-greco-29-3-2021-/1680a64ea4> (Дата звернення: 10.02.2023).

Важливо константувати, що на сайті офіційному сайті НАЗК немає звіту про попередні Стратегії про запобігання корупції. Ця ситуація неприйнятна для спеціалізованого органу публічної влади⁵³.

На думку вченого Кравчука М., що в Україні основні функції боротьби з корупцією поклали на силові органи державної влади, які самі сильно піддаються корупції. Вчений зазначає, що корупція у правоохоронних органах влади несе у собі велику загрозу для громадськості та держави, створюючи елементи безкарності в інших порушників. Підсумовує вчений тим, що зараз Україна не в змозі звільнити правоохоронні органи від корупції, але певні дії в цьому напрямку розробляються, такі як⁵⁴:

- розвиток громадянського суспільства, взаємодії з ним;
 - поліпшення законодавства, зокрема у прийнятті Антикорупційної стратегії;
 - цифровізація всіх держав;
 - посилення контролю від суб'єктів антикорупційної політики;
- Контроль міжнародних організацій.

Потрібно зазначити, що на сайті офіційному сайті НАЗК немає звіту про попередні Стратегії про запобігання корупції. Ця ситуація неприйнятна для спеціалізованого органу публічної влади⁵⁵. Підсумовуючи, можна сформулювати основні проблемні напрямки, на яких потрібно наголошувати органам державної влади в Україні, постійно покращуючи та доопрацьовуючи їх. Проблеми вказані у таблиці 2.7⁵⁶.

За даними Світового Банку, який щорічно оновлює свої звіти по всіх державах та за різними критеріями, потрібно розглянути для розуміння та звіряння даних статистику критеріїв, пов'язаних з корупцією та публічним

⁵³ Офіційний веб-портал Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/> (Дата звернення: 10.02.2023).

⁵⁴ Кравчук М., Лаврів І. Сутність корупції та основні шляхи її подолання в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. Вип. №27. С. 23-25.

⁵⁵ Офіційний веб-портал Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/> (Дата звернення: 10.02.2023).

⁵⁶ Мошнін А. Корупція у сучасній Україні: стан та напрями протидії: монографія. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом. 2022. С. 107-109.

управлінням. Серед сусідніх країн Європейського союзу та Молдови Україна займає останні місця⁵⁷.

Таблиця 2.7 - Основні напрямки вдосконалення антикорупційної політики в Україні

Збільшення кількості та якості надання публічно-управлінських послуг, створення критеріїв та розробка та впровадження прозорих механізмів прийняття важливих управлінських рішень, якнайшвидше диджиталізувати цей механізм, унеможливити прямі контакти з посадовими службовцями	Створення негативного ставлення населення до корупції. Проведення потужної антикорупційної пропаганди, проведення більшої частини освітніх програм, курсів, тощо
Створення "списку посад», у яких найвищий корупційний ризик, для яких буде можливість перейти на строковий договір з «відшкодувальним пакетом», в яких входить часткова виплата коштів з бюджетів різних рівнів.	Створення спеціальних структурних підрозділів у державних органах влади, чия діяльність буде направлена на запобігання корупції
Створення засекреченого та безпечного механізму захисту людей, які повідомили про корупційний злочин	

Джерело: розроблено автором на основі: Мошин А. Корупція у сучасній Україні: стан та напрями протидії: монографія. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом. 2022. С. 107-109.

Експертна оцінка здійснюється на основі комплексного аналізу за наступними 6-ма критеріями.

1. Боротьба з корупцією: оцінка. Контроль над корупцією відображає ситуацію про те, в якому ступені державна влада використовується для особистої вигоди, включаючи у «захоплення» влади елітами та приватними інтересами. Оцінюється від -2.5 до 2.5).

2. Боротьба з корупцією: процентильний ранг. Відображає місце країни серед усіх країн, де 0 - найнижчий ранг, 100 – найвищий.

⁵⁷ The World Bank. DataBank. World Governance Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators/Type/TABLE/preview/on#> (Дата звернення: 10.02.2023).

3. Ефективність уряду: оцінка. Фіксує уявлення про якість державних послуг, якість державної служби та ступінь її незалежності від політичного тиску, якість формулювання та реалізації політики, а також довіру до прихильності уряду до такої політики (-2.5 - найнижча оцінка; 2.5 – найвища).

4. Політична стабільність і відсутність насильства/тероризму: оцінка. Вимірює сприйняття ймовірності політичної нестабільності та/або політично вмотивованого насильства, включаючи тероризм (-2.5 - найнижча оцінка; 2.5 – найвища).

5. Регуляторна якість: оцінка. Фіксує уявлення про здатність уряду формулювати та впроваджувати ефективну політику та правила, які дозволяють і сприяють розвитку приватного сектору (-2.5 - найнижча оцінка; 2.5 – найвища).

6. Верховенство права: оцінка. Фіксує уявлення про те, наскільки агенти довіряють правилам суспільства та дотримуються їх, зокрема якість виконання контрактів, прав власності, поліції та судів, а також ймовірність злочинів та насильства (-2.5 – найнижча оцінка, 2.5 – найвища).

З відповідними результатами оцінювання можна ознайомитись на рис. 2.3-2.8.

Оцінюючи критерії, показані у рис. 2.3 і 2.4, потрібно констатувати два фактори.

1. Україна посідає останнє місце серед сусідніх країн ЄС та Молдови. Цей факт говорить про те, що Україна слабо інтегрується до європейської спільноти у сфері антикорупційної діяльності.

Враховуючи, що згідно з індексом сприйняття корупції Україна посідає також останнє місце, наш уряд повільно виконує рекомендації організації GRECO, а також посередній економічний ефект від спеціалізованих органів антикорупційної діяльності, треба визнати, що в Україні величезна проблема корупції, для якої виявляється слабкий опір.

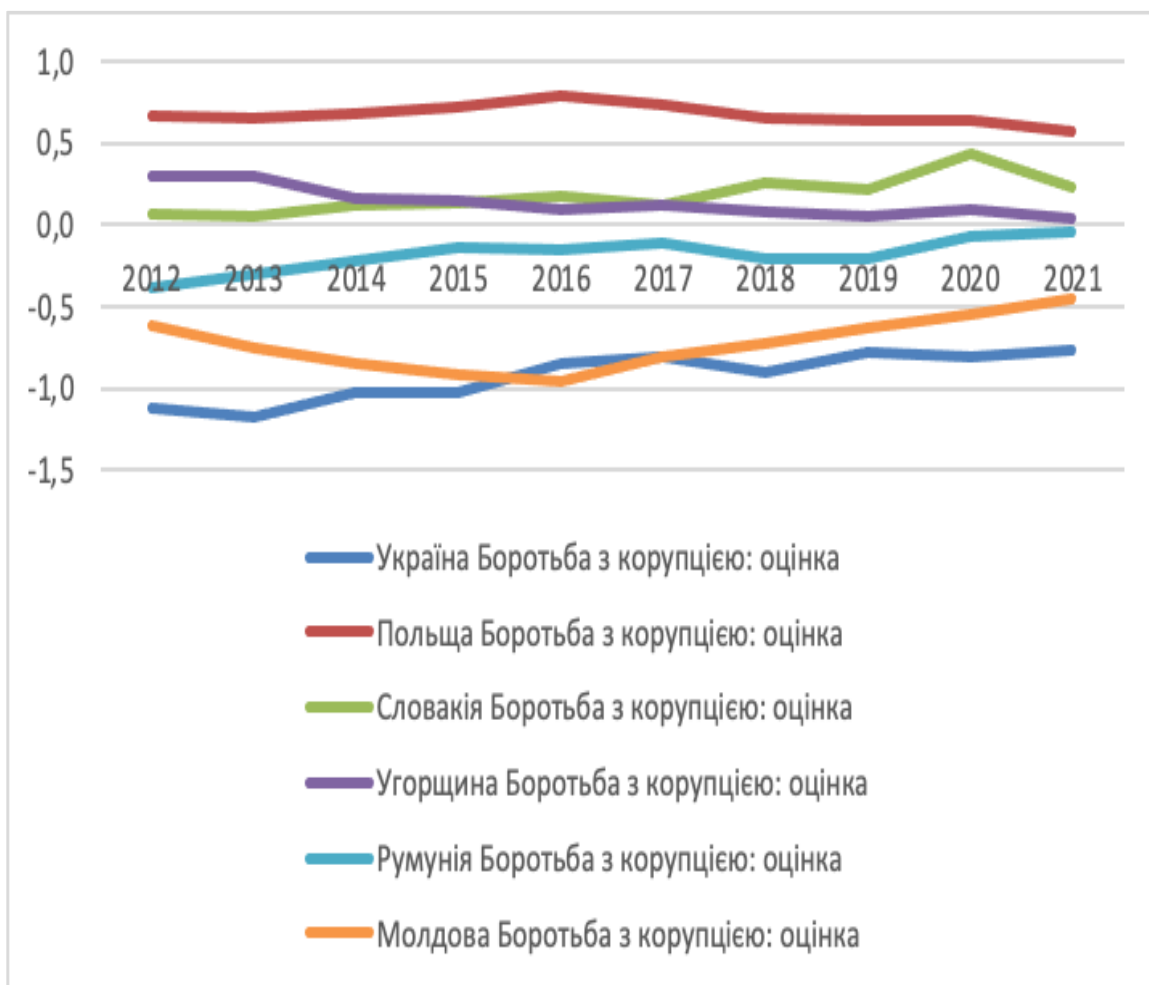

Рисунок 2.3 - Критерій «Боротьба з корупцією: оцінка» по країнам

Джерело: розроблено автором на основі: The World Bank. DataBank. World Governance Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators/Type/TABLE/preview/on#> (Дата звернення: 10.02.2023).

2. Рейтингова позиція статусу України, починаючи з 2012 року до 2021 року, змінилася на (-0,3) пункти. Подібний факт вказує на те, що становище України покращується, але не займає міцної позиції. Досі Україна займає нижню сходинку, поступаючись Молдові.

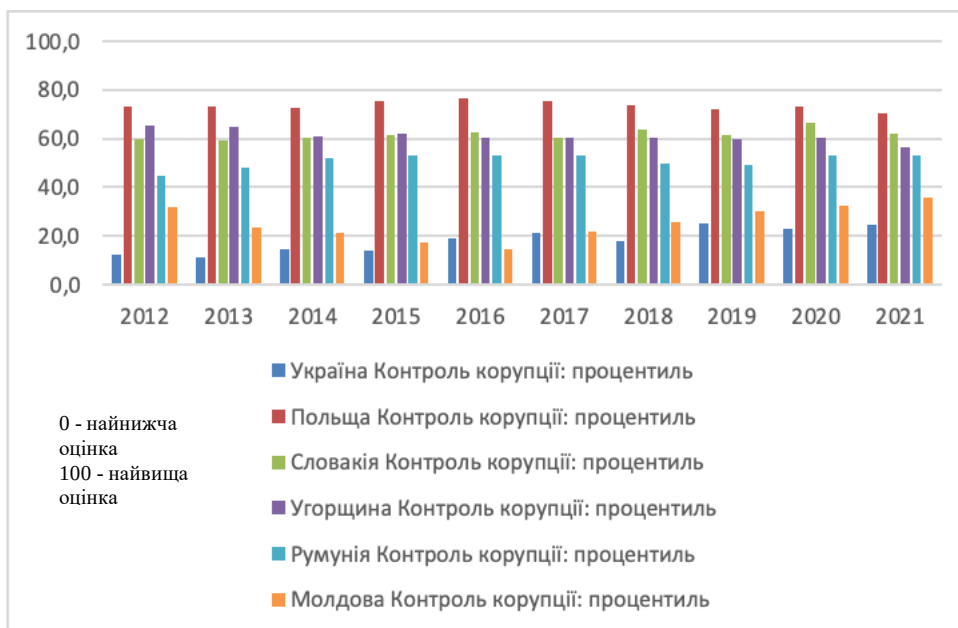

Рисунок 2.4 - Критерій «Контроль корупції: процентиль» по країнам

Джерело: розроблено автором на основі: The World Bank. DataBank. World Governance Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators/Type/TABLE/preview/on#> (Дата звернення: 10.02.2023).

За результатами аналізу за критерієм «Ефективність уряду: оцінка» (рис. 2.5)

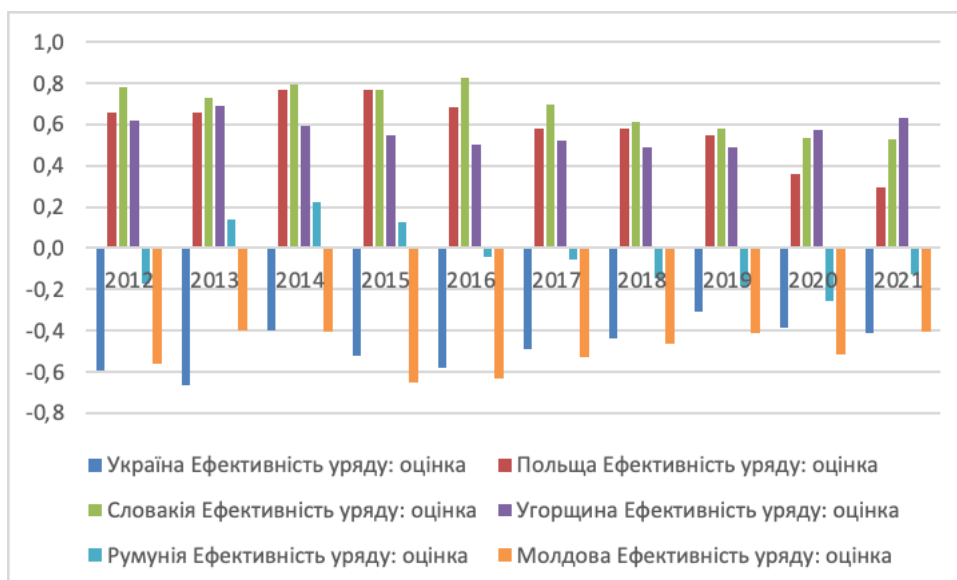

Рисунок 2.5 - Критерій «Ефективність уряду: оцінка» по країнам

Джерело: розроблено автором на основі: The World Bank. DataBank. World Governance Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators/Type/TABLE/preview/on#> (Дата звернення: 10.02.2023).

помітно, що Україна помітно поступається сусіднім країнам з Європейського союзу, рівним за цим показником із Молдовою. Цей критерій вказує на

централізацію влади в руках одного органу влади (в Україні, як правило, це Президент). Така тенденція створює корупційні ризики, коли обмежується самостійне управління місцевої влади, самостійність інших гілок влади, усі цінності демократичної держави. Це означає, що реформа децентралізації втілюється повільно, з мінімальною ефективністю, що доводить, що з 2012 до 2021 року оцінка України зросла на 0.2 пункту. Але Україна також відстає від країн Східної Європи.

За наступним критерієм (рис. 2.6) Україна, як і раніше, посідає останнє місце. Він вказує на всюдозволеність влади, та методи застосування сили проти політичних конкурентів та їх прихильників. Як видно, після подій 2014 року цей пункт різко знизився, поступово покращується, але ще сильно відстає від показника 2012 року. Всюдозволеність влади породжує корупційні ризики, поступово перетворюючи політичний устрій на клептократію, а суспільство кидаючи бідність. Враховуючи оцінку Світового Банку щодо ефективності нашого уряду, все ж таки невелике покращення спостерігається у сфері

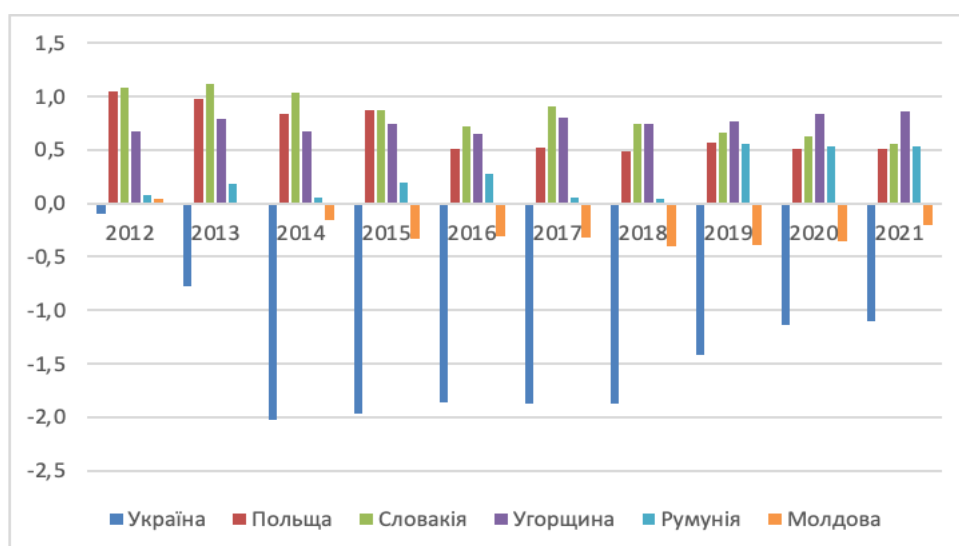

Рисунок 2.6 - «Політична стабільність і відсутність насильства/тероризму: оцінка» по країнам

Джерело: розроблено автором на основі: The World Bank. DataBank. World Governance Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators/Type/TABLE/preview/on#> (Дата звернення: 10.02.2023).

державного устрою, але все-таки відстає від рівня країн Східної Європи.

Критерій «Регуляторна якість: оцінка» дає уявлення про здатність уряду створювати комфортні умови для приватного сектору (рис.2.7). За відсутності комфортних умов (податкове навантаження, корупційна складова органів нагляду), великий ризик переходу приватного бізнесу в тінь, що обіцяє фінансові втрати державі, а також зростання корупційних взаємин приватного бізнесу з органами нагляду (так звані «відкати» та «заплющування очей»).

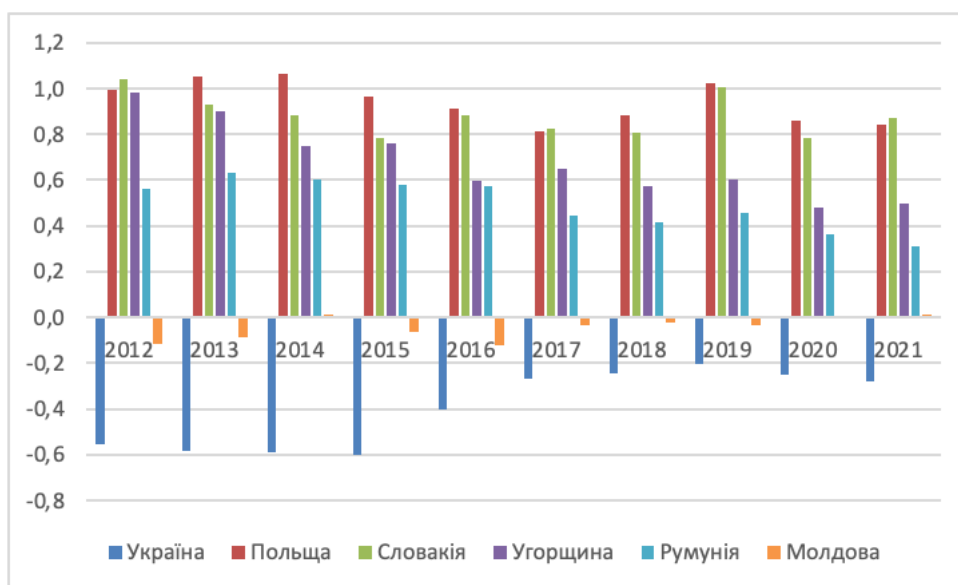

Рисунок 2.7 - Критерій «Регуляторна якість: оцінка» по країнам

Джерело: розроблено автором на основі: The World Bank. DataBank. World Governance Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators/Type/TABLE/preview/on#> (Дата звернення: 10.02.2023).

Верховенство права в Україні також знаходиться на низькому рівні, поступаючись сусіднім країнам Східної Європи. У суспільстві, де слабка повага до закону, органів правоохоронної діяльності та влади, народжуватиметься корупційні правопорушення. Суспільству необхідно відчувати захист держави, слідом за цим зростатиме довіра до Закону.

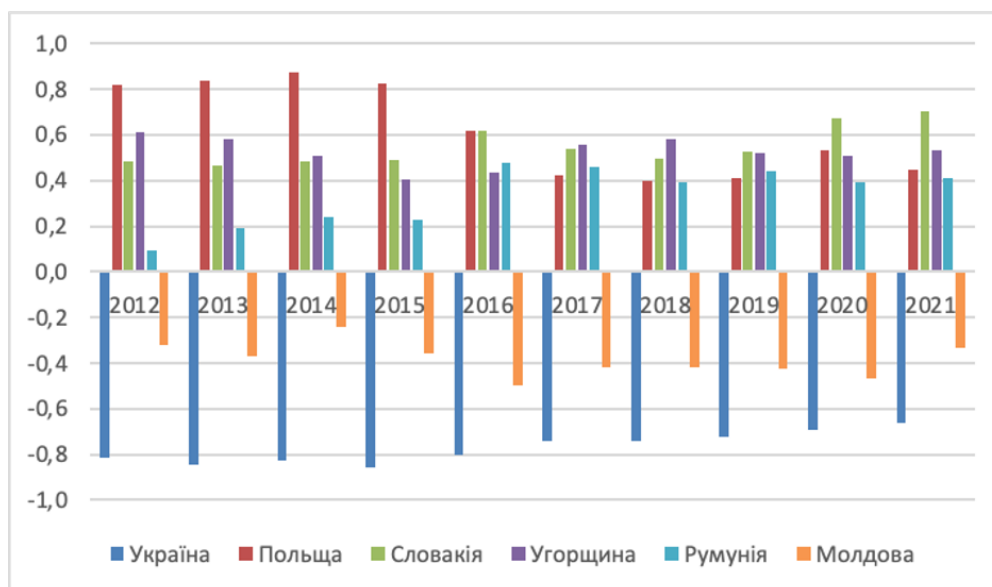

Рисунок 2.8 - Критерій «Верховенство права: оцінка» по країнам

Джерело: розроблено автором на основі: The World Bank. DataBank. World Governance Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators/Type/TABLE/preview/on#> (Дата звернення: 10.02.2023).

Підсумовуючи аналітичну статистику, надану Світовим Банком, потрібно констатувати факт про те, що Україна значною мірою поступається країнам Східної Європи, які відтворилися як демократичні держави наприкінці 20 століття, а також незначно поступається Молдові, яка є найбіднішою країною Європи⁵⁸ та колишньою республікою СРСР. Поступово, починаючи із запровадженням антикорупційної реформи та імплементацією європейського законодавства у правове поле України, децентралізації та зростання ролі місцевого самоврядування, розвитку громадянського суспільства, українська державність покращує, згідно зі звітом Світового банку, свої позиції за даними критеріями. Але, враховуючи цей рейтинг, потрібно зафіксувати низку проблем.

⁵⁸ Інтернет-видання «24 Закордон». Найбагатші та найбідніші країни Європи 2021: в якому рейтингу Україна. URL: https://zakordon.24tv.ua/naybagatshi-naybidnishi-krayini-yevropi-2021-ukrayina-novini_n1664616 (Дата звернення: 10.02.2023).

Невиконання обов'язків, написаних у Законах. Нормативно-правова база в Україні є досить широкою і самодостатньою⁵⁹ для ефективної діяльності органів публічної влади у сфері запобігання корупції. Але, судячи з звітів міжнародних організацій, за звітністю НАБУ, Україна малоефективно бореться із явищем корупції;

1. Відсутність політичної волі у державних службовців найвищого рангу до створення сприятливої атмосфери економіки. Погана освітня робота з населенням, погані умови від держави для бізнесу⁶⁰, пріоритетність у бік реальної політики, а не національної, створюють у державі ризик зростання корупційних відносин;

У результаті нашої державі потрібен централізований орган влади у сфері запобігання корупції⁶¹. Також потрібно зробити більш прозорими управлінські рішення. Активізація партнерської взаємодії публічної влади з громадянським суспільством, піде на користь усім суб'єктам та об'єктам антикорупційної політики. В період військового конфлікту корупційні ризики є внутрішньодержавними загрозами, стратегічний аналіз яких необхідно забезпечити в контексті їх мінізації.

⁵⁹ Кравчук М., Лаврів І. Сутність корупції та основні шляхи її подолання в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. Вип. №27. С. 23-25.

⁶⁰ Мошнін А. Корупція у сучасній Україні: стан та напрями протидії: монографія. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2022. С. 107-109.

⁶¹ Кравчук М., Лаврів І. Сутність корупції та основні шляхи її подолання в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. Вип. №27. С. 23-25.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ

3.1 Виклики на посилення антикорупційної діяльності та проблеми реалізації антикорупційної політики в Україні

В період суспільних потрясінь, спричинених глобальними подіями на початку третього десятиліття, як-от пандемія гострої респіраторної інфекції COVID-19, а також повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію України, державна безпека перебуває в режимі максимального зосередження. Органи правоохоронної системи зайняті розслідуваннями військових злочинів на нашій території, захистом державності та суверенітету, проблема корупції донедавна відійшла на другий план⁶². Всім відомо, що корупція є «внутрішнім ворогом «держави»⁶³, а нещодавні скандали з корупційними діями у вищих органах влади повернули до порядку денного проблематику корупції. Антикорупційна програма залишається важливою вимогою Ради Європи до України на шляху до Євросоюзу, яка потребує⁶⁴:

- введення робочих та дієвих механізмів запобігання корупції у публічній владі;
- імплементація зарубіжного досвіду для боротьби з корупцією як соціальним явищем;

⁶² Боголєпова А., Ковтун О. Актуальні проблеми подолання корупції в умовах війни та у поствоєнний період: монографія. Київ: Університет менеджменту освіти. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий літопис*. 2022. Вип. №27. С.251-254.

⁶³ Інтернет-видання «Українська правда». Голова СБУ пояснив масові обшуки і обіцяє продовження. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/02/1/7387463/> (Дата звернення: 11.02.2023).

⁶⁴ Боголєпова А., Ковтун О. Актуальні проблеми подолання корупції в умовах війни та у поствоєнний період: монографія. Київ: Університет менеджменту освіти. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий літопис*. 2022. Вип. №27. С.251-254.

– поліпшення нормативно-правових, організаційних, функціональних, інституційних механізмів для запобігання корупції.

Військові події спричинили трансформацію діяльності спеціальних антикорупційних органів. Так, НАЗК України переформатувало свою діяльність, було розроблено комплекс інноваційних національних проєктів, які орієнтовані на боротьбу з ворогом⁶⁵. Серед новостворених проєктів, розроблених НАЗК та пов'язаних із запобіганням корупції можна виділити спеціалізовані, а саме такі як: прозора та некорупційна гуманітарна допомога, а також антикорупційна експертиза. Але, на жаль, на другий місяць 2023 року відсутній офіційний звіт щодо діяльності в даному напрямку.

У червні 2022 року Верховна Рада України прийняла Антикорупційну стратегію на 2021-2025 роки⁶⁶. Вона ж насамперед має направити основні сили на мінімізацію корупції в тих органах, які більшість українців вважають найкорумпованішими (митниця, охорона здоров'я, суб'єкти економічної політики, парламент, інфраструктура, суди, інші). У Законі зазначено шлях покращення комунікації та підвищення ефективності органів антикорупційної діяльності⁶⁷. У стратегії визначено 5 основних засад антикорупційної діяльності на період з 2021 по 2025 роки, а саме⁶⁸:

1. Цифрова трансформація органів державної влади; подальше публічне відкриття економічних, політичних та соціальних рішень органів державної влади та місцевого самоврядування;
2. Продовження формування соціального засудження корупції; канонізувати культуру верховенства Закону та доброчесності громадянина;
3. Створення нових швидких, ефективних та зручних способів для полегшення справ для фізичних та юридичних осіб;

⁶⁵ Офіційний веб-портал Національного агентства з питань запобігання корупції. Проєкти НАЗК під час війни. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/proekty-nazk-na-chas-vijny/> (Дата звернення: 11.02.2023).

⁶⁶ Інтернет-видання «Українська правда». Рада прийняла антикорупційну стратегію України до 2025 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2022/06/20/7353629/> (Дата звернення: 11.02.2023).

⁶⁷ Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України: за станом на 20.06.2022. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2022.

⁶⁸ Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України: за станом на 20.06.2022. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2022.

4. Оптимізація повноважень та функцій органів публічної влади; недопущення дублювання функцій, боротьби між відомствами.

5. Забезпечення невідворотності від відповідальності за корупційні злочини.

На даний момент, є ряд невирішених завдань, які ускладнюють рух реалізації цієї стратегії, а саме:

1. Відсутність вищого керівництва таких органів, як НАБУ, АРТМА та САП;

2. Недостатність забезпечення антикорупційних інституцій матеріальними ресурсами та кадрами, для ефективного виконання їх функцій;

3. Не повна відповідність антикорупційної нормативно-правової бази України до програми з Євросоюзу, а також деякі послаблення у сфері запобігання корупції (полегшення бізнесу в умовах війни);

4. Відсутність прозračного механізму використання коштів від благодійних організація та донорів, розподілу гуманітарної та військової допомоги.

Для повоєнного відновлення нашої країни, а також зменшення рівня корупції потрібно провести комплексну та ефективну політику «деолігархізації», щоб очистити від органів публічної влади лобістів та ставлеників впливових людей із корисливими інтересами. Справа в тому, що організована злочинність, «призначаючи» своїх людей на важливі державні посади, наражають державу на хаос, оскільки «призначені» люди орієнтуються на інтереси ставлеників, а не на національні інтереси. Відповідно, післявоєнне відновлення, в умовах, коли країни Заходу виділятимуть Україні великі фінансові ресурси, розпорошують апетит корумпованих чиновників та організованої злочинності, що спричинить неефективне та слабе післявоєнне відновлення, що загрожуватиме безпеці України⁶⁹.

⁶⁹ Мошнін А. Корупція у сучасній Україні: стан та напрями протидії: монографія. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом. 2022. С. 107-109.

Відповідно, для правильної реалізації державних ресурсів, іноземної допомоги від країн союзниць та мінімізації корупції, потрібно виконати низку завдань⁷⁰ (таблиця 3.1):

Таблиця 3.1 - Необхідні заходи для державної служби для післявоєнного відновлення держави

Мінімізація дозвільних та розподільчих функцій	Підвищення професіоналізму посадових осіб
Проведення комплексної та ефективної політики «деолігархізації»	Розробка державою ефективних механізмів контролю з боку громадськості, яким довіряє населення України
Оптимізація державного апарату, встановлення обмежень для премій та перерозподіл зарплатні між державними службовцями	Розробка та провадження відкритих та прозорих механізмів про розподіл та витрати міжнародної фінансової допомоги
Покращити механізм відбору кадрів на державну службу	Продовження цифровізації всіх управлінських процесів
Удосконалення освітніх програм державних службовців; спонукання до саморозвитку, тяга до знать, інше	

Джерело: розроблено автором на основі: Боголепова А., Ковтун О. Актуальні проблеми подолання корупції в умовах війни та у поствоєнний період: монографія. Київ: Університет менеджменту освіти. Літопис Волині. Всеукраїнський науковий літопис. 2022. Вип.№27. С.251-254.

Як один із варіантів поліпшення механізму відбору кадрів на державну службу, може служити поліграф. Поліграф допоможе з'ясувати тип людини, зменшити корупційні ризики на державній службі та створити результативний колектив.

Потрібно реформувати законодавства у сфері державного управління для упорядкування дозвільних та розподільчих функцій, в якому система органів

⁷⁰ Боголепова А., Ковтун О. Актуальні проблеми подолання корупції в умовах війни та у поствоєнний період: монографія. Київ: Університет менеджменту освіти. Літопис Волині. Всеукраїнський науковий літопис. 2022. Вип.№27. С.251-254.

публічної влади контролюватиметься прозорим громадським механізмом, і чия діяльність буде спрямована на задоволення національних інтересів держави⁷¹.

Кількісне та якісне зміни та впровадження повноважень з боку громадських організацій на органи публічного управління покращить взаємодію, що згодом, призведе до зменшення корупції з боку несумлінних чиновників, та контролю громадськості за процесами в управлінні⁷².

Оптимізація державного апарату задушення необхідно реалізувати у тому, що здійснити відразу кілька завдань: знизити матеріальне навантаження забезпечення діяльності апарату й підвищити ефективність управління.

Продовження впровадження нових ІТ-технологій (цифровізація) всіх управлінських процесів у державі, використовуючи зарубіжний досвід, дозволить мінімізувати наявність корупції як в окремих органах влади, так і в державі в цілому⁷³.

Перерозподіл заробітної плати та обмеження за преміями вирішить кілька соціальних питань: покращить фінансове та моральне становище державних службовців нижнього ранку та заспокоїть суспільство, яке спостерігає, як вищі державні службовці виписують, на народну думку, незаслужені премії.

Удосконалення навчальних програм для державних службовців допоможе покращувати професіоналізм готівкових кадрів, їх знання, що неминуче призведе до поліпшення результатів. Враховуючи сильну роль патріотизму, покращення фінансового стану державних службовців, а також посилення проходження співбесіди на роботу, у разі сильніше покращити якість робочого колективу.

У розпал війни держава закрила доступ до публічної інформації (тендера, договору про оренду, послуги, інше), закрився реєстр електронних декларацій, відсутність громадського контролю за конкурсними комісіями і, як було сказано

⁷¹ Боголєпова А., Ковтун О. Актуальні проблеми подолання корупції в умовах війни та у поствоєнний період: монографія. Київ: Університет менеджменту освіти. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий літопис*. 2022. Вип. №27. С.251-254.

⁷² Новіков О.В. Проблеми участі громадськості у запобіганні корупції в Україні. *Наукові дослідження: Питання боротьби зі злочинністю*. 2019. Вип. №37. С. 62-65.

⁷³ Боголєпова А., Ковтун О. Актуальні проблеми подолання корупції в умовах війни та у поствоєнний період: монографія. Київ: Університет менеджменту освіти. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий літопис*. 2022. Вип. №27. С.251-254.

раніше, відсутність керівництва в спеціалізованих антикорупційних органах, створюють великі корупційні ризики. На думку Transparency International Ukraine, найближчим часом необхідно зробити такі певні кроки⁷⁴ (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 - Необхідні кроки для реалізації антикорупційної політики в умовах війни від Transparency International

Ефективна взаємодія центральної та місцевої влади, задля синхронної та комплексної відповіді викликам	Створити механізм захисту правил публічних закупівель, аби післявоєнне відновлення України було прозорим, ефективним та дієвим
Відновити курс на ліквідацію неприбуткових підприємств, а також їх приватизацію	Створити благонадійні умови для бізнесу (як внутрішнього, так і міжнародного) для їх участі у відновленні України
Розробити дієвий механізм (Стратегію) управлінням та користуванням конфіскованими активами та план до неї.	Подальше розвивати ІТ-додатки, такі як: «ProZorro», «Дія» та інші
Відкриття даних, які не загрожують безпеці та обороні держави	Якнайшвидше та відповідально провести конкурсні комісії та призначити керівників НАБУ, АРМА, а також почати підготовку до проведення конкурсу з обрання керівника НАЗК

Джерело: розроблено автором на основі: Transparency International Ukraine. Довіра і корупція під час війни. URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/dovira-i-korupsiya-pid-chas-povnomasshtabnoyi-vijny/> (Дата звернення 11.02.2023).

Потрібно констатувати факт, що антикорупційна політика після початку війни звела свою роботу на мінімум, переорієнтувавшись на захист держави⁷⁵. Нещодавні корупційні скандали у Міністерстві оборони, у Податковій службі Києва та в інших органах державної та місцевої влади. Враховуючи закриття доступу до публічної інформації та великі ресурси гуманітарних та благодійних фондів, дана ситуація породжує великий ризик корупції. Відповідно, українській владі потрібно продовжувати реформувати антикорупційну політику, відкрити

⁷⁴ Transparency International Ukraine. Довіра і корупція під час війни. URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/dovira-i-korupsiya-pid-chas-povnomasshtabnoyi-vijny/> (Дата звернення 11.02.2023).

⁷⁵ Transparency International Ukraine. Довіра і корупція під час війни. [Електроний ресурс]. URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/dovira-i-korupsiya-pid-chas-povnomasshtabnoyi-vijny/>

доступ до нешкідливої публічної інформації, реформувати державну службу та, за величезним запитом суспільства, карати корупціонерів.

3.2 Досвід Європейської практики антикорупційної політики та перспективи його адаптації в Україні

У зв'язку з набуттям Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, явними проблемами в антикорупційній політиці та військовими діями на території нашої держави, гостро виникає необхідність запобігати корупції.

Для покращення цієї діяльності потрібно розглянути закордонний досвід ведення антикорупційної політики та імплементації найкращих практик в Україні. У світі існує кілька різнобічних моделей боротьби з корупцією, які потрібно враховувати під час перебудови національної антикорупційної політики. Дані моделі розглянуті у таблиці 3.3⁷⁶.

Створюючи антикорупційне законодавство, українська влада, наголошувала на Скандинавській та Західноєвропейській моделях. Державна служба та активну участь громадянського суспільства є фундаментом даної політики, при цьому використовуються і методи з інших моделей, наприклад, Сінгапурська (створення спеціалізованих органів).

Багатою державою, що посідає 2-е місце в рейтингу Transparency International за 2022 рік (індекс прийняття корупції)⁷⁷, є Фінляндія. У законодавстві Фінляндії відсутня поняття «боротьба з с корупцією»⁷⁸.

⁷⁶ Соснін О. Про необхідність використання світового досвіду в боротьбі з корупцією у вітчизняній практиці. *Наукова бібліотека:Право*. 2014. С. 17-19.

⁷⁷ Transparency International Ukraine. Звіт індексу сприйняття корупції, 2022. URL: https://ti-ukraine.org/ti_format/doslidzhennya/cpi/ (Дата звернення: 12.03.2023).

⁷⁸ Черніков Д.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології як ефективний інструмент протидії корупції. *Молодий вчений*. 2018. Вип. №2. С. 948-950.

Таблиця 3.3 - Моделі будови антикорупційної політики

Модель	Опис
Скандинавська	На рівні всіх гілок влади встановлюються високі етичні стандарти державної служби, які досягаються за допомоги антикорупційних стимулів (податки, субсидування, пільги). Особливу увагу наділено транспарентності політичного процесу: держава відкрила доступ до внутрішньовідомчої документації (окрім державної таємниці), а також провела реформу правосуддя, до якої у населення є велика повага та довіра
Сінгапурська	Ця модель несе в собі риси жорсткого вертикального контролю. Антикорупційні методи несуть в собі каральні та контролюючі механізми. У державі починаючи з 1990-х років було вибудовано систему вертикальних заходів, які, зокрема, виражалися у жорсткій регламентації діяльності чиновників, у радикальному спрощенні бюрократичних процедур, а також у стогому нагляді щодо дотримання етичних норм. За такого підходу до боротьби з корупцією, з інституційної точки зору, пріоритет надається не громадянському суспільству та його ініціативам, а створенню спеціальних відомств та нових державних структур. У Сінгапурі діє спеціалізований структурний підрозділ – Бюро з розслідування випадків корупції.
Західноєвропейська	Велике значення у західноєвропейській моделі має системна взаємодія державних структур із інститутами громадянського суспільства. Такий діалог між суспільством і державою з проблем, пов'язаних з корупцією, здійснюється на інституційному рівні шляхом створення «телефонів довіри» та адекватної судової системи, яка має високий рівень довіри громадян.
Близькосхідна	У Саудівській Аравії з 2007 року діє «Національна антикорупційна стратегія», документ дуже багатоплановий, причому законодавець спеціально визначив корупцію згідно з Шаріатом. У зв'язку з цим корупція визнається у документі явищем, що завдає прямої шкоди національним державним інтересам, а також загальному соціально-економічному розвитку країни. Такий підхід є принципово значущим з позицій впровадження у свідомість чиновників думки про те, що корупція привносить дестабілізацію в саму політичну систему, тобто є антисистемним фактором. Держава у своїй антикорупційній діяльності спирається також на релігійні авторитети, сімейні цінності, ідеї про неприпустимість корупції під час навчання молодого покоління.
Індійська	Для індійської політичної практики характерні методи широкого розголосу злочинів корумпованих чиновників та широких акцій протесту.

Джерело: розроблено автором на основі: Соснін О. Про необхідність використання світового досвіду в боротьбі з корупцією у вітчизняній практиці. Наукова бібліотека:Право. 2014. С. 17-19.

Діяння, які можна класифікувати як корупція - караються у Фінляндії адміністративними наслідками (громадські роботи чи штрафи), за винятком тих вчинків, які завдали шкоди безпеці держави. Фінська система є ліберальною стосовно даних порушень, орієнтуючись більше на особисті якості чиновника (честь, гідність, патріотизм), ніж на контроль за ним, а також відкритість всіх управлінських процесів у державі⁷⁹. Нормативно-правової бази існування даної антикорупційної атмосфери у державі, служать: Конституція Фінляндії, Закон «Про державну службу» (прийнятий 1994 року), міжнародними угодами. Важливим законом, що регламентує кодекс поведінки державного службовця, є «Цінності у повсякденній роботі – Громадська етика». У Фінляндії фактично немає законів про запобігання корупції та про створення спеціалізованих антикорупційних органів. Корупція у Фінляндії на законодавчому рівні кримінальної злочинності⁸⁰.

Враховуючи, що фінський чиновник виходить досить солідну заробітну плату (серед країн Євросоюзу)⁸¹, високий рівень життя і розвиненість кодексу публічної служби, Фінляндія займає лідируючі місця в рейтингах менш корупційних країн. Для України досвід Фінляндії буде корисним з погляду розвитку державної служби, формування у чиновників культури верховенства закону та кодексу поведінки, а також покращення фінансового стану публічного службовця.

Еталонним прикладом західноєвропейської моделі боротьби з корупцією є Нідерланди. Запобігання корупції в цій державі відбувається на інституційному та процедурному рівнях. Головним інструментом боротьби з корупцією виступає гласність. У суспільстві відкрито говорять про ризики, корупційні діяння та наслідки корупції. Щороку глава внутрішніх справ Нідерландів зобов'язаний перед парламентом продемонструвати річний звіт, і надати оновлений план

⁷⁹ Пархоменко-Куцевіл О.І. Досвід формування антикорупційних інституцій у Фінляндії: досвід для України: монографія. Київ: Міжрегіональна академія управління персоналом, 2019. С. 150-152.

⁸⁰ Пархоменко-Куцевіл О.І. Досвід формування антикорупційних інституцій у Фінляндії: досвід для України: монографія. Київ: Міжрегіональна академія управління персоналом, 2019. С. 150-152.

⁸¹ Черніков Д.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології як ефективний інструмент протидії корупції. *Молодий вчений*. 2018. Вип. №2. С. 948-950.

боротьби з корупцією на наступний рік⁸². Нідерландська інституційна система антикорупційної політики демонструє свою ефективність завдяки дворівневій організації боротьби з корупцією⁸³. Перший рівень - функціонування громадських органів управління. Передбачає, що у кожному органі державної влади є внутрішні аудиторські (антикорупційні) відділи, які контролюють діяльність чиновників. За доказом порушення, даний відділ займається всіма супроводами (збиранням та передачею) порушень у правоохоронні органи⁸⁴. Другий рівень – активна діяльність громадських організацій в управлінні держави та у процесах запобігання корупції. Також, як і у Фінляндії, у Нідерландах розвинений кодекс публічної служби та етики⁸⁵.

Отже, для України корисним досвідом буде запозичення системи всеактивної участі громадянського суспільства у процесах формування та реалізації антикорупційної політики та управління держави, а також розвиток внутрішніх структур в органах публічної влади, які виконуватимуть роль наглядача.

Потрібно також відзначити економічного та політичного лідера Європейського Союзу – Німеччину. У 1997 року у Федеративній республіці Німеччина (далі: ФРН) набрав чинності Закон «Про боротьбу з корупцією, також було внесено необхідні зміни до Кримінального кодексу, посилює покарання за корупційні діяння. Зокрема, в Німеччині діє «Директива федеративного уряду про боротьбу з корупцією у федеральних органах управління», що включає перелік посад, що найбільше піддаються корупції, посилений внутрішньовідомчий контроль, який здійснюється у формі ревізій та перевірок, чітко прописані

⁸² Швидкий Я.Ю. Зарубіжний досвід протидії корупції та можливості його імплементації в Україні: монографія. Київ: Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості в Україні, 2020. С. 219-226.

⁸³ Europäisches parlament, Generaldirektion Wissenschaft, Arbeitspapier. Maßnahmen zur Bekämpfung der Korruption in den Mitgliedstaaten der EU. URL: https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/juri/101/default_de.htm#germany (Дата звернення: 14.02.2023).

⁸⁴ Швидкий Я.Ю. Зарубіжний досвід протидії корупції та можливості його імплементації в Україні: монографія. Київ: Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості в Україні, 2020. С. 219-226.

⁸⁵ Кікалішвілі М. Світовий досвід реалізації антикорупційної політики та його застосування в Україні: монографія. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2019. С. 151-153.

правила призначення на посади, які можуть бути потенційно корупційними⁸⁶. За підсумками цієї прийнятої нормативно-правової бази, було створено спеціальні антикорупційні відділи, при федеральній поліції ФРН. Цікавим фактом є фактор «імені» у Німеччині. При корупційному правопорушенні дані людини вводяться до спеціального реєстру, що шкодитиме чистій кредитній історії та створювати проблеми при влаштуванні на нову роботу. Важливою складовою антикорупційної політики є діяльність «гарячих ліній», завдяки якій громадяни повідомляють про можливі корупційні ризики. Якщо слідство доведе провину порушника, то громадяни отримують грошову винагороду за допомогу в затриманні корупціонера⁸⁷. Також, до результативних механізмів у ФРН можна віднести «принцип чотирьох очей», який регламентує присутність кількох людей на офіційних управлінських процесах. Наприклад, під час укладання договору про поставки продовольства до армії, є кілька громадських службовців, а дані договору видаються у громадське полі. Пильну увагу приділяють ротації кадрів та обговорення антикорупційної політики за «великим столом» (разом з опозицією та громадянським суспільством)⁸⁸. Велику увагу, як і у Нідерландах, приділено Кодексу державного службовця, його етики та культурі. У ФРН на законодавчому рівні встановлено обов'язок всіх банків надавати правоохоронним органам федеральної влади всі дані «сумнівних» операцій своїх клієнтів, якщо сума перевищує 20 тисяч євро. Ця стратегія служить уловлюванню «відмитих» грошей, незаконному збагаченню та іншому.

Україна, наслідуючи найкращі рішення німецької держави, може запозичувати «принцип чотирьох очей», коли кілька публічних діячів приймають управлінські рішення, що суттєво зменшує ризик корупції. Також цікавою практикою є винагорода відповідальних громадян, які заявляють про корупцію.

⁸⁶ Europäisches parlament, Generaldirektion Wissenschaft, Arbeitspapier. Maßnahmen zur Bekämpfung der Korruption in den Mitgliedstaaten der EU. URL: https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/juri/101/default_de.htm#germany (Дата звернення: 14.02.2023).

⁸⁷ Підбережник Н. Антикорупційна політика в країнах Західної Європи: досвід для України / Н. Підбережник // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. - 2013. С. 123-132.

⁸⁸ Ситник Л.С. Можливості використання європейського досвіду протидії корупції в Україні. Вінниця: Донецький національний університет. Економіка і організація управління. 2016. Вип. №22. С. 177-178.

Ця практика допоможе викорінювати «понятійні» правила життя суспільства. Слід продовжувати розвиток системи «анонімних дзвінків», щоб громадяни мали довіру до цієї функції. І, найголовніше, треба запровадити систему «публічного імені» чиновника. Потенційний корупціонер зобов'язаний розуміти наслідки свого порушення, адже цей вчинок зіпсує подальшу кар'єру. В Україні цей механізм перебуває в зародку, адже наші народні депутати Верховної Ради, пропонуючи посадовій особі «матеріальну винагороду» за надання спроби втекти з місця ДТП, крізь певний час залишаються в парламенті⁸⁹. У сусідній з нами Словацькій Республіці (далі: Словаччина), відбувся особливий момент, а саме скасування спеціалізованих антикорупційних органів (Комітет запобігання корупції та Центральне координаційне управління антикорупційної політики) та затверджено новий відділ запобігання корупції при Секретаріаті влади у боротьбі з корупцією⁹⁰. Відкритість публічної інформації, реформування судової гілки влади, внаслідок чого та здобула велику незалежність, залучення громадянського суспільства до корупційної проблематики, допомогли Словаччині суттєво завдати шкоди корупції, але, посідаючи 53 місце у рейтингу «Індексу сприйняття корупції»⁹¹, Словаччині потрібно провести низку змін, наприклад, цифровізація всіх управлінських рішень та повернення спеціалізованих антикорупційних органів.

За останні 25 років Польщі вдалося досягти суттєвого успіху у сфері запобігання корупції, проте ці показники нестабільні. Польський уряд використовує демократичну багаторівневу антикорупційну модель, що реалізується на п'яти основних рівнях: конституційному, стратегічному, інституційному, законодавчому та поведінковому⁹². На першому рівні

⁸⁹ Інтернет-видання «Суспільні новини». Що відомо про ДТП за участі народного депутата Трухіна?. URL: <https://suspilne.media/203467-a-tihenko-pidu-v-lis-so-vidomo-pro-dtp-za-ucasti-narodnogo-deputata-truhina/> (Дата звернення 14.02.2023).

⁹⁰ Головачко В.М., Максименко Д.В., Шершун В.В. Боротьба проти корупції в Україні, Румунії, Угорщині та Словаччині. Мукачево: Мукачівський державний університет. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка*. Вип. №12. 2019. С. 29-32.

⁹¹ Transparency International Ukraine. Звіт індексу сприйняття корупції, 2022. URL: https://ti-ukraine.org/ti_format/doslidzhennya/cpi/ (Дата звернення: 12.03.2023).

⁹² Krajewska A., Makowski G. Corruption, anti-corruption and human rights: the case of Poland's Integrity System // *Crime Law Soc Change*. № 68. 2017. С. 325-338.

(конституційному) зусилля йдуть на створення умов, за яких корупційні відносини не можуть зароджуватися. Цей рівень включає себе: створення демократичної політичної системи, незалежних ЗМІ, підтримка конкурентного економічного середовища в економіці. Другий рівень призначений на розробку та реалізацію антикорупційних стратегій. На третьому рівні діє у сфері запобігання корупції правоохоронна система, з очолюваним спеціалізованим органом – Центральним антикорупційним бюро⁹³. Четвертий рівень - доопрацювання законодавства, прийняття необхідних нормативно-правових актів. П'ятий - формування в суспільстві неприязні до корупції, засудження суспільством даних явищ.

Значну роль у Польщі зіграла взаємодія громадських неурядових організацій із громадською владою. Організації мають низку повноважень, наприклад, скликання зборів у корупційній справі, а також активно залучаються до розслідування корупційних справ або оперативного планування антикорупційної діяльності⁹⁴.

Серед колишніх країн Східного блоку Польща показує задовільні результати у сфері запобігання корупції. Антикорупційна політика польської держави ґрунтується на світовому досвіді, побудована завдяки тісній взаємодії міжнародних організацій, громадських неурядових організацій з публічною владою. В основі політики лежить системний підхід, який передбачає викорінення причин корупції, а чи не боротьби з наслідками.

Для України досвід Польщі корисний з погляду побудови взаємодії громадських неурядових організацій з публічною владою. У Польщі організації мають більше свобод, прав та повноважень. Можливо, розширення цих речей дозволить українській державі подолати механізм, коли структура та взаємодія всередині правоохоронних органів будується на корупції.

⁹³ Krajewska A., Makowski G. Corruption, anti-corruption and human rights: the case of Poland's Integrity System // *Crime Law Soc Change*. № 68. 2017. С. 325-338.

⁹⁴ Krajewska A., Makowski G. Corruption, anti-corruption and human rights: the case of Poland's Integrity System // *Crime Law Soc Change*. № 68. 2017. С. 325-338.

У результаті, потрібно акцентувати увагу, що Україна впроваджує, і має продовжувати впроваджувати західноєвропейську модель побудови антикорупційної політики. Фундаментами антикорупційної політики у розглянутих країнах є: громадянське суспільство, боротьба з причинами корупції, утворення населення, делегування повноважень між правоохоронними органами, розвиток моралі та етики державного службовця, а також справедлива судова влада та правоохоронна система. В Україні низький відсоток довіри до судової влади⁹⁵, слабкий розвиток громадянського суспільства, неефективне виконання законодавства, відсутність справжньої люстрації чиновників тягнуть українську економіку разом із бойовими діями на дно. Для вирішення таких глобальних проблем, що виникли в нашій країні, потрібна сильна політична воля та бажання змінити нашу державу.

⁹⁵ Інтернет-видання «Дзеркало тижня». Судовій владі в Україні довіряє тільки 10% громадян - опитування. URL: <https://zn.ua/UKRAINE/sudebnoj-vlasti-v-ukraine-doverjajut-tolko-10-hrazhdan-opros.html> (Дата звернення 15.02.2023).

ВИСНОВКИ

В процесі підготовки кваліфікаційної бакалаврської роботи проведене дослідження з метою обґрунтування основ формування та реалізації антикорупційної політики в системі публічного управління, що дозволило сформулювати наступні висновки.

1. Цивілізаційно-історичний контент проведеного дослідження підтверджує, що корупція як соціальне явище з'явилася одночасно з народженням первісних держав Стародавнього Світу. Корупційні діяння/прояви супроводжують практично всю історію людського буття. Корупція за своєю природою є правовим, економічним, політичним, психологічним і моральним явищем. Дослідження сутності, форм і видів прояву корупції дозволило отримати найбільш повне уявлення про цей феномен, умови його існування, роль і ступінь поширення в суспільних процесах. Найбільш поширеними формами корупції вважаються такі як хабарництво, шахрайство, розкрадання, розтрата державної власності, вимагання, «кумівство», проведення нечесної підприємницької діяльності, зловживання владою, впливом або службовим становищем та інші. Це явище спотворює усі сфери суспільного життя: економіку, політику, управління. Проведені дослідження засвідчили, що специфіку феномену корупції в системі публічного управління слід розглядати: у вузькому розумінні як одну з форм одержання особистої вигоди у сфері професійної управлінської діяльності державних службовців; у широкому - як загальний результат негативних проявів у сфері публічної влади. Сутність корупції полягає в тому, що вона завдає значну матеріальну та репутаційну шкоду державно-владним органам та зумовлює їх неефективність. На сучасному етапі розвитку української державності корупція набуває ознак всепоглинаючого суспільного феномену, агресивного і непередбачуваного за характером. Корупція виступає деструктивним феноменом суспільного буття, має історичні витоки і глобальний характер. Глобалізація та світове господарство зміцнили позиції корупції, дозволяючи вийти їй на

міжнародні ринки, пов'язуючи міжнародними узами несумлінних людей та чиновників.

2. В результаті проведеного аналізу наукової літератури та правових джерел визначено поняття та складові державної антикорупційної політики. Під державною антикорупційною політикою слід розуміти передбачений законами та підзаконними нормативно-правовими актами комплекс правових, економічних, освітніх, виховних, організаційних та інших заходів, що формуються і реалізуються органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськістю з метою виявлення, припинення фактів корупції, усунення детермінант, що її опосередковують, відновлення порушених прав і законних інтересів фізичних, юридичних осіб та держави. Необхідність створення антикорупційного законодавства полягає в тому, щоб: обмежити, нейтралізувати чи усунути фактори корупції: запобігти конфлікту інтересів (особистих і службових); нормативно визначити рамки етичної поведінки особи, уповноваженої на виконання завдань і функцій держави; зробити вчинення корупційних правопорушень справою не вигідною та ризикованою, досягти того, щоб особа чесно та сумлінно виконувала свої службові обов'язки; чітко визначити ознаки корупційних правопорушень: передбачити адекватні заходи відповідальності за їх вчинення; належним чином врегулювати діяльність органів державної влади та їхніх окремих підрозділів, які безпосередньо протидіють корупції. Сучасний етап розвитку національного антикорупційного законодавства характеризується активною законотворчою роботою. За результатами проведеного аналізу чинного законодавства визначено, що до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції відносяться органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Україна активно бере участь у міжнародних організаціях, спрямованих на запобігання корупції. Парламент ратифікував низку міжнародних актів. Встановлено, що в Україні у сфері запобігання та протидії корупції створена вагома нормативно-правова база. Проте до антикорупційного законодавства України необхідно

внести такі зміни: поширити кримінальну відповідальність на більшу частину корупційних правопорушень; розширити спеціальні обмеження щодо державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямовані на попередження корупції; запровадити більш жорсткі вимоги до фінансового контролю державних службовців.

3. За підсумками проведеного аналізу сучасного стану реалізації антикорупційної політики в Україні встановлено, що незважаючи на низку проведених заходів, рівень корупції в системі державного управління залишається досить високим. Подолання корупції в Україні з часів проголошення її незалежності складно назвати успішним. Майже 20 років антикорупційна політика держави зводилась до формального прийняття законодавчих документів, які по своїй суті були неефективними. Наслідком такого становища стало проникнення корупції у всі сфери держави, дуже розповсюдженим явищем стала так звана «побутова» корупція – неформальний інститут взаємодії між громадянами та установами, які уповноважені діяти від імені держави або нею фінансуються. В процесі проведеного дослідження, розглянуто взаємодію правоохоронних органів державної влади у сфері антикорупційної політики та з'ясувано, що в Україні створено повний цикл антикорупційної діяльності. З 2014 року в державі розпочалося реформування антикорупційної діяльності, було ухвалено низку законопроектів, що затверджують спеціалізовані органи антикорупційної спрямованості, вводять поняття "державна служба". На думку вчених, ці реформи мають еволюційний, а не революційний характер. Результативність антикорупційної реформи викликає сумніви, які аргументовано в бакалаврській на основі публічної статистичної інформації та констатації матеріалів офіційних сайтів, які ілюструють резонансні випадки корупції у вищих ешелонах влади. За результатами дослідження визначено, що Україна посідає останнє місце серед країн Східної Європи в рейтингу країн за індексом сприйняття корупції від міжнародної організації Transparency International. На думку населення України, корупція залишається однією з найбільш неспокійних тем, а економічний ефект від діяльності НАБУ не перевищує 71,7 мільйона

доларів, що є сумнівним результатом у найбільш корумпованій державі Східної Європи. Резонансні корупційні справи з народними депутатами України, головами регіональних служб, у Міністерстві оборони - викликають багато запитань до діяльності спеціалізованих органів антикорупційної політики. Під час дослідження було розглянуто статистику, за різними критеріями, що надається Світовим банком. Так, згідно з критеріями "Боротьба з корупцією: оцінка", "Контроль корупції: відсоток", "Ефективність уряду: оцінка", "Політична стабільність і відсутність насильства/тероризму: оцінка", "Регуляторна якість: оцінка" та "Верховенство права: оцінка", Україна посідає останнє місце серед країн Східної Європи. Доведено, що недоліками управління процесом оцінювання ефективності державної антикорупційної політики є: низький рівень контролю за розробленням і реалізацією антикорупційних програм центральними органами виконавчої влади; відсутність галузевих критеріїв оцінки антикорупційних програм, які мають відрізнятися від законодавчих; відсутність практики систематизації відомостей про оцінку антикорупційних програм різних центральних органів виконавчої влади; відсутність національних рейтингів оцінювання рівня корупції в Україні та світі. В результаті дослідження запропоновано передумовами перегляду критеріїв оцінки ефективності реалізації антикорупційної політики держави вважати наступні: декларативний характер більшості законодавчо встановлених критеріїв; відсутність міжінституціональних зв'язків між критеріями оцінки; обмежену функціональність критеріїв оцінки; змістовну неузгодженість критеріїв та індикаторів, встановлених на нормативно-правовому рівні; невідповідність критеріїв оцінки засобам їх визначення.

4. Особливу увагу в роботі приділено сучасним проблемам розвитку антикорупційної політики в Україні. Так було з'ясовано, що основними перешкодами на шляху реалізації заходів антикорупційного спрямування є відсутність політичної волі органів публічної влади, наявність військово-політичного конфлікту на теренах України, корумпований стан системи правосуддя та відсутність чіткої антикорупційної стратегії. В результаті проведення дослідження було аргументовано, що важливим чинником в процесі

здійснення антикорупційної політики є результативна діяльність антикорупційних органів у напрямку боротьби з численними проявами корупції. І хоча в Україні і створені антикорупційні органи, однак, на жаль, діяльність цих державних інституцій неефективна. Безрезультативність та нескоординованість дій спеціалізованих органів антикорупційного спрямування викликають обурення зі сторони громадськості, що формує негативне ставлення громадян до таких новостворених інституцій і ставить під загрозу успішність здійснення державної антикорупційної політики. В Україні на сьогоднішній день вже напрацьована певна практика створення і функціонування інститутів громадянського суспільства, які мають за мету запобігання та протидію корупції. Наразі вагомого позитивного значення в цьому контексті набуває стрімкий розвиток інформаційних технологій, їх інтеграція в суспільно-політичні процеси. Створення доступних і безпечних каналів розкриття інформації щодо фактів корупції, реформування судових та правоохоронних органів і забезпечення надійного захисту викривачів корупції повинні забезпечити активізацію громадськості у запобіганні та протидії корупції в Україні. Ефективна реалізація державної антикорупційної політики в Україні повинна відбуватись за участю громадськості і базуватись на комплексному застосуванні попереджувальних, просвітницьких, контролюючих та викривальницьких процедур, механізму взаємодії неурядових організацій та органів державної влади.

5. Проблема існування та поширення корупції притаманна будь-якій державі. Прагнучі подолати корупцію країни набували як позитивного, так і негативного досвіду боротьби з цією соціальною патологією. Кожна країна, запроваджуючи свою систему заходів, які б знизили до мінімуму негативні прояви та наслідки корупції, сформувала власний унікальний та нетиповий досвід запобігання та протидії корупції. Корупція існує фактично в кожній країні, проте є країни, яким вдається успішно запобігати вчиненню корупційних діянь, а є країни, в яких рівень корупції залишається надмірно високим. Країни дуже відрізняються одна від одної як за станом корупції, так і за методами боротьби з нею. Дослідження позитивного досвіду європейських держав щодо реалізації

заходів антикорупційного спрямування дозволяє сформувавши уявлення про основи прогресивної національної антикорупційної програми, розвиток якої сьогодні вкрай необхідний Україні: сильна політична воля органів державної влади до боротьби з корупцією і вироблена на її основі єдина державна антикорупційна стратегія, яка б поєднувала комплекс заходів управлінського, правового, економічного, політичного і соціального характеру; організований соціальний контроль з боку громадянського суспільства за всією системою державного адміністрування і забезпечення своєчасного та ефективного проведення кримінального розслідування фактів корупції; незалежність здійснення правосуддя; забезпечення відкритості та прозорості діяльності державних органів; формування активної громадської позиції та підвищення правової культури громадян. На підставі проведеного дослідження було запропоновано авторське бачення нової системи антикорупційних заходів, яка має включати здійснення таких кроків: адаптація вітчизняного законодавства до вимог Європейського Союзу; забезпечення принципу незалежності в роботі антикорупційних органів; наведення порядку у сфері фінансової дисципліни; здійснення систематичного моніторингу реалізації заходів антикорупційного спрямування; запровадження використання інноваційних технологій при наданні адміністративних послуг; практична реалізація принципу невідворотного покарання для посадовців, що вчинили корупційний злочин; забезпечення прозорості та інформаційної відкритості влади; підвищення рівня доброчесності публічних службовців; розроблення реальних механізмів захисту викривачів корупції; забезпечення гарантій незалежності для засобів масової інформації та інші.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каутілья. Артхашастра або Наука про політику: Пер. із санскриту В. І. Кальянов, 1993.
2. Організація Об'єднаних Націй. Конвенція проти корупції. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/corruption.shtml (Дата звернення: 03.04.2023).
3. Transparency International. «Що таке корупція?». URL: <https://ti-ukraine.org/news/shho-take-koruptsiya/> (Дата звернення: 03.04.2023).
4. Про запобігання корупції: Закон України: за станом на 1 січня 2023 р. Офіц. вигляд. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
5. Бабець І.Г., Палига Є.М. Корупція: Теоретико-методологічні засади дослідження: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. С. 8-27.
6. Обушна Н.І. Феномен корупції в системі публічного управління: теоретичні аспекти наукового дискурсу: монографія. Київ: Національна академія державного управління при Президентові України, 2020. С. 3-5.
7. Новік В.В. Типологія корупційних відносин: державно-управлінський погляд. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №19/2018. С. 99-101
8. Воробей В. Формула корупції. URL: <https://medium.com/dg-ukraine/формула-корупції-4bfecd7d91> (Дата звернення: 03.02.2023).
9. Тімашов В.О. Корупція в органах місцевого самоврядування журнал. Київ: КНТЕУ. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. №5. С. 190-191.
10. Гаман П.І. Антикорупційна державна політика: проблеми та перспективи розвитку: монографія. Київ: Український науково-дослідний інститут цивільного захисту. 2018. С. 2-5.
11. Кравченко С.О. Підходи до розуміння антикорупційної політики в публічному управлінні. Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2018. Том 29 (68), №2. С. 28-31.

12. Прохоренко О.Я. Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми): монографія. Київ: НАДУ. 2005. С. 168.
13. Марченко А.В. Антикорупційна реформа в Україні: поняття та особливості: монографія. Київ: НАДУ. 2021. С. 200-202.
14. Данильченко А. Загальні засади антикорупційної політики України: монографія. Дніпро. Південно-східне міжрегіональне управління Міністерства юстиції. 2021. С. 1-10.
15. Романов, М. В. Основні засади запобігання корупції: монографія. Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини». 2017. С. 32-39.
16. Про Національне антикорупційне бюро України: за станом на 1 жовтня 2022р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2014, № 47, ст.2051).
17. Anticorruption lecture. Спеціалізована антикорупційна прокуратура. URL: https://anticorruption-lesson.ed-era.com/structura_antycorupczyunyukh_organyv_ukrayny/sap (Дата звернення: 04.02.2023).
18. Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального Прокурора: Наказ Офісу Генерального Прокурора: станом на 29 серпня 2020 року. 2020. №125.
19. CASE Україна. Дослідження на тему «Найбільше розчарування після війни». 2022 рік. URL: <http://case-ukraine.com.ua/news/nepokarannya-rosiyi-pislyavijny-rozcharuye-ukrayintsiv-bilshe-nizh-bidnist-chy-koruptsiya-infografika/> (Дата звернення: 05.02.2023).
20. Transparency International Ukraine. Хто розслідує і розглядає корупцію. URL: <https://ti-ukraine.org/news/hto-rozsliduye-i-rozglyadaye-koruptsiyu/> .(Дата звернення: 05.02.2023).
21. Дем'янчук Ю., Суббот А.І. Засоби протидії корупції в умовах реформування законодавства: монографія. 2017. С.113-116.
22. Підбережник Н. Участь громадськості у запобіганні та протидії корупції в Україні в контексті Євроінтеграційних процесів. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. №48. С.1-4.

23. Ростовська К.В. Адміністративно-правові основи державної антикорупційної політики в Україні: Дисертація кандидата доктора юр. наук: 24.10.2019: Дніпро. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. С.270-272.

24. Задорожній С.А. Місцева влада як посередник між правоохоронними органами та громадянським суспільством у сфері протидії корупції. *Університетські наукові записки*. Хмельницький університет управління і права. 2014. Вип.№51. С. 225-228.

25. Трепак В.М. Інститути громадянського суспільства як суб'єкти протидії корупції в Україні. *Кримінальне право та криміналогія; кримінальне-виконавче право*. ТНУ імені В.І. Вернадського. 2020. Вип. №70. С. 204-209.

26. Офіційний веб-портал НАЗК. Звіти про роботі зі зверненнями громадян. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/zvity-pro-robotu-zi-zvernennnyamy-gromadyan/> (Дата звернення: 07.02.2022).

27. Офіційний веб-портал НАЗК. Звіт про діяльність громадської ради при національному агентстві з питань запобігання корупції. 2020-2021. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/01/Zvit-GR-pry-NAZK-za-2020-2021-roky.pdf> (Дата звернення: 07.02.2022).

28. Лук'янова Г.Ю. Антикорупційна реформа в Україні: проблеми та перспективи. *Адміністративне право; Фінансове право*. 2020. Вип. №109. С. 112-116.

29. Національне антикорупційне бюро України. Звіти про роботу. 2018-2022 року. URL: <https://nabu.gov.ua/reports> (Дата звернення: 08.02.2022).

30. Про публічні закупівлі: Закон України Відомості Верховної Ради: за станом на 1 січня 2023р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2016. №9. ст.89

31. Боженко В.В. Кращі практики використання цифрових технологій та штучного інтелекту для боротьби з корупцією: монографія. Суми: Сумський державний університет, 2022. С. 59-62.

32. Разумей Г.Ю., Разумей М.М. Діджиталізація публічного управління як складник цифрової трансформації України: монографія. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2020. С.139-145.

33. Корчак Н. Антикорупційні цифрові рішення: досвід України та особливості їх впровадження в умовах воєнного стану. *Державне управління*. 2022. С. 13-15.

34. Положення про Відділ цифрової трансформації та інноваційного розвитку: Національне агенство з питань запобігання корупції: за станом на 23 жовтня 2020 №475/20.

35. Національне агенство з питань запобігання корупції. Стратегія розвитку Національного агенства з питань запобігання корупції на 2021 рік. 2021. С. 18-19.

36. Інтерфакс-Україна. Число користувачів "Дії" за період війни зросло майже на 30%. URL: <https://ru.interfax.com.ua/news/telecom/855680.html> (Дата звернення 08.02.2023).

37. OpenBudget. URL: <https://openbudget.gov.ua> (Дата звернення: 08.02.2023).

38. Transparency International Ukraine. Звіт індексу сприйняття корупції, 2016-2022. URL: https://ti-ukraine.org/ti_format/doslidzhennya/cpi/ (Дата звернення: 12.03.2023).

39. Офіційний веб-портал Національного антикорупційного бюро України. Звіти про роботу, 2018-2022. URL: <https://nabu.gov.ua/reports> (Дата звернення: 09.02.2023).

40. Офіційний веб-портал Національного агенства з питань запобігання корупції. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 рік. 2021. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf> (Дата звернення: 09.02.2023).

41. The World Bank. Ukraine. Overview. 2021. URL: <https://data.worldbank.org/country/ukraine?locale=uk> (Дата звернення: 10.02.2023).

42. Group of states against corruption. Четвертий раунд оцінювання, Запобігання корупції серед народних депутатів, суддів та прокурорів. Другий звіт-оцінка відповідності, Україна. 2021. URL: <https://rm.coe.int/-89-greco-29-3-2021-/1680a64ea4> (Дата звернення: 10.02.2023).

43. Офіційний веб-портал Національного агенства з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/> (Дата звернення: 10.02.2023).

44. Кравчук М., Лаврів І. Сутність корупції та основні шляхи її подолання в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. Вип. №27. С. 23-25.

45. Мошнін А. Корупція у сучасній Україні: стан та напрями протидії: монографія. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом. 2022. С. 107-109.

46. The World Bank. DataBank. World Governance Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators/Type/TABLE/preview/on#> (Дата звернення: 10.02.2023).

47. Інтернет-видання «24 Закордон». Найбагатші та найбідніші країни Європи 2021: в якому рейтингу Україна. URL: https://zakordon.24tv.ua/naybagatshi-naybidnishi-krayini-yevropi-2021-ukrayina-novini_n1664616 (Дата звернення 10.02.2023).

48. Боголєпова А., Ковтун О. Актуальні проблеми подолання корупції в умовах війни та у поствоєнний період: монографія. Київ: Університет менеджменту освіти. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий літопис*. 2022. Вип. №27. С. 251-254.

49. Інтернет-видання «Українська правда». Голова СБУ пояснив масові обшуки і обіцяє продовження. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/02/1/7387463/> (Дата звернення: 11.02.2023).

50. Офіційний веб-портал Національного агенства з питань запобігання корупції. Проекти НАЗК під час війни. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/proekty-nazk-na-chas-vijny/> (Дата звернення: 11.02.2023).

51. Інтернет-видання «Українська правда». Рада прийняла антикорупційну стратегію Україні до 2025 року. URL:

<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2022/06/20/7353629/> (Дата звернення: 11.02.2023).

52. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України: за станом на 20.06.2022. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2022.

53. Новіков О.В. Проблеми участі громадськості у запобіганні корупції в Україні. *Наукові дослідження: Питання боротьби зі злочинністю*. 2019. Вип. №37. С. 62-65.

54. Transparency International Ukraine. Довіра і корупція під час війни. URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/dovira-i-korupsiya-pid-chas-povnomasshtabnoyi-vijny/> (Дата звернення 11.02.2023).

55. Соснін О. Про необхідність використання світового досвіду в боротьбі з корупцією у вітчизняній практиці. *Наукова бібліотека: Право*. 2014. С. 17-19.

56. Черніков Д.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології як ефективний інструмент протидії корупції. *Молодий вчений*. 2018. Вип. №2. С. 948-950.

57. Пархоменко-Куцевіл О.І. Досвід формування антикорупційних інституцій у Фінляндії: досвід для України: монографія. Київ: Міжрегіональна академія управління персоналом, 2019. С. 150-152.

58. Швидкий Я.Ю. Зарубіжний досвід протидії корупції та можливості його імплементації в Україні: монографія. Київ: Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості в Україні, 2020. С. 219-226.

59. Europäisches parlament, Generaldirektion Wissenschaft, Arbeitspapier. Maßnahmen zur Bekämpfung der Korruption in den Mitgliedstaaten der EU. URL: https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/juri/101/default_de.htm#germany (Дата звернення: 14.02.2023).

60. Кікалішвілі М. Світовий досвід реалізації антикорупційної політики та його застосування в Україні: монографія. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2019. С. 151-153.

61. Підбережник Н. Антикорупційна політика в країнах Західної Європи: досвід для України / Н. Підбережник // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. - 2013. С. 123-132.

62. Ситник Л.С. Можливості використання європейського досвіду протидії корупції в Україні. Вінниця: Донецький національний університет. *Економіка і організація управління*. 2016. Вип. №22. С. 177-178.

63. Інтернет-видання «Суспільні новини». Що відомо про ДТП за участі народного депутата Трухіна?. URL: <https://suspilne.media/203467-a-tihenko-pidu-v-lis-so-vidomo-pro-dtp-za-ucasti-narodnogo-deputata-truhina/> (Дата звернення 14.02.2023).

64. Головачко В.М., Максименко Д.В., Шершун В.В. Боротьба проти корупції в Україні, Румунії, Угорщині та Словаччині. Мукачево: Мукачівський державний університет. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка*. Вип. №12. 2019. С. 29-32.

65. Krajewska A., Makowski G. Corruption, anti-corruption and human rights: the case of Poland's Integrity System. *Crime Law Soc Change*. 2017. № 68. С. 325-338.

66. Судовій владі в Україні довіряє тільки 10% громадян - опитування. Інтернет-видання «Дзеркало тижня». URL: <https://zn.ua/UKRAINE/sudebnoj-vlasti-v-ukraine-doverjajut-tolko-10-hrazhdan-opros.html> (Дата звернення 15.02.2023)

Ім'я користувача: Національної економіки та публічного управління О...	ID перевірки: 1015296442
Дата перевірки: 29.05.2023 10:39:00 EEST	Тип перевірки: Doc vs Internet + Library
Дата звіту: 29.05.2023 13:27:22 EEST	ID користувача: 100005719

Назва документа: KNEPU_antiplag_EA-401_bak2023_Булашев

Кількість сторінок: 43 Кількість слів: 8898 Кількість символів: 70798 Розмір файлу: 118.68 KB ID файлу: 1014968396

4.65% Схожість

Найбільша схожість: 2.24% з Інтернет-джерелом (<https://docs.dtki.ua/doc/1204.406.22?page=1>)

3.76% Джерела з Інтернету 165 Сторінка 45

4.2% Джерела з Бібліотеки 341 Сторінка 46

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел